

Sosyal Hizmetlerde Çalışan Bakım Personelinin Ebeveyn Yeterliklerinin ve Çocuklarının Uyum Sorunlarının İncelenmesi*

(Analysing Parental Efficacy of Care Staff Working in Social Services and Adaptation Problems of Their Children)

Esmâ İnce Keser¹, Haktan Demircioğlu²

Makale Geçmişi

ÖZ

Article History

Alındı/Received:

16/12/2023

Kabul edildi/Accepted:

28/06/2024

Article Type:

Araştırma Makalesi

Research Article

DOI:

10.48174/buaad.1405776

Bu araştırmada, sosyal hizmetlerde korunmaya ihtiyacı olan çocuklara hizmet veren bakım personelinin ebeveyn yeterliklerinin ve çocuklarının uyum sorunlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış olup Türkiye'yi temsilen NUTS 2 (26 alt bölge) illerinde, çocuk evlerinde çalışan ve 2-12 yaş arasında en az bir çocuğu bulunan 505 bakım personeli (442 kadın, 63 erkek) çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma verileri Çocuk/Ebeveyn Bilgi Formu, Çocuk Uyumu ve Annebaba Yeterlik Ölçeği 2-12 Yaş (CAPES-TR) ile toplanmıştır. Sonuç olarak, bakım personeli olarak çalışan ebeveynlerin CAPES-TR'den aldıkları puanların çocuğunun yaşına, çocuğunun duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyine, çocuğuyla sorun yaşama sıklığına, çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyine, geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duymasına, sportif faaliyetlere katılım sıklığına, yaptığı işten memnuniyet düzeyine, çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyine, çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocuklarla sorun yaşama sıklığına göre anlamlı bir düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<.0.05$).

Anahtar Kelimeler: ebeveyn-çocuk ilişkisi; öz-yeterlik; bakım personeli; uyum sorunu

© 2024 BUAAD-BIJAR. Tüm hakları saklıdır.

Kaynak gösterme / To cite this article:

İnce Keser, E., & Demircioğlu, H. (2024). Sosyal hizmetlerde çalışan bakım personelinin ebeveyn yeterliklerinin ve çocuklarının uyum sorunlarının incelenmesi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 23-58. doi:10.48174/buaad.1405776

Summary

In this study, it was aimed to analyse the parental efficacy of care staff providing services to children in need of protection in social services and adaptation problems of their children. This study was carried out by using the quantitative research method screening model. It was analyzed whether there was a significant difference between the independent variables and the dependent variable (child adaptation problem and parental self efficacy). Nomenclature of Territorial Units for Statistics [NUTS] made by the European Union Bureau of Statistics was taken into consideration in sample selection. Accordingly, it was decided that the sample representing Turkey would be carried out in the child homes coordination centres in NUTS 2 (26 sub-regions). The inclusion criteria for parents were working as a care staff in child homes in NUTS 2 (26 sub-regions) and having a child between the ages of 2-12 years. The exclusion criteria were that the child had a diagnosis of physical, cognitive, emotional mental disorder and was receiving psychiatric treatment. Permission was obtained from the Ethics Commission of Hacettepe University and the Ministry of Family and Social Services. Purposive sampling method was used and 505 care staff (442 women, 63 men) working in child homes, with at least one child between the ages of 2-12 years in NUTS 2 (26 sub-regions) provinces representing Turkey constituted the sample of the study. Data were collected online with the Child/Parent Information Form, Child Adjustment and Parental Efficacy Scale 2 - 12 Years (CAPES-TR). The scale was developed by

* Bu çalışma Doç. Dr. Haktan Demircioğlu danışmanlığında Esmâ İnce Keser tarafından 2022 yılında tamamlanan "2-12 Yaşındaki Çocukların Uyum Düzeyleri ile Çocuk Evlerinde Bakım Elemanı Olarak Çalışan Ebeveynlerinin Yeterlik, Psikolojik İyi Oluş ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Uzmanı, Dr., esma.ince@aile.gov.tr, Orcid: 0000-0002-1282-8353

² Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Doç. Dr., hdemircioglu@hacettepe.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5092-1698

Morawska, Sanders, Haslam, Filus, and Fletcher (2014), and the validity and reliability study was conducted by Buran (2015). It was consisting of 27 items and two subscales and factors. The Cronbach's alpha values calculated for the total subscale of child adaptation problems, behavioural problems factor, emotional problems factor and parental self-efficacy subscale of the scale were .90, .89, .69 and .92, respectively. According to the results of the analyses in this study, they were .90, .89, .70 and .96, respectively. Independent Groups t-test and One Way Analysis of Variance (ANOVA) were used in the analysis of the data. When a significant difference was observed in ANOVA, Tukey's test, one of the "Post Hoc" tests, was analysed to determine which group or groups the difference was from, and 0.05 significance level was accepted. It was determined whether the scale scores differed according to different demographic variables. When the distribution of parents according to their participation rates was analysed, the highest participation rate was in Ankara (22%) and the lowest participation rate was in Balıkesir (0.4%). It was found that 62% of the parents had children between the ages of 7-12 years, 51.7% of them rarely had daughters, 61.6% of them had sufficient level of meeting the emotional needs of their child, 73.5% of them rarely experienced problems with their child, and 71.3% of them had sufficient level of knowledge about child development and education. It was found that 82.2% of the parents did not have psychological problems in the past, 56.6% of them rarely participated in sports activities, 48.5% of them were quite satisfied with their job, 66.3% of them had sufficient level of meeting the emotional needs of the children they are responsible for in child homes, and 79.4% of them rarely had problems with the children they are responsible for in child homes.

As a result of the study, it was found that the scores obtained from CAPES-TR of parents working as care staff differed significantly according to the age of the child, the level of meeting the emotional needs of their child, the frequency of experiencing problems with their child, and the level of knowledge about child development and education, needing psychological support in the past, frequency of participation in sports activities, level of satisfaction with their job, level of meeting the emotional needs of the children they are responsible for in child homes, and frequency of having problems with the children they are responsible for in child homes. ($p < 0.05$).

As a suggestion it is important to implement training programmes to increase the knowledge and skills of couples who want to become parents about child development and education, and to make legal arrangements for the appointment of a child development specialist to each family, just like in family medicine. In addition, it is recommended that case-based trainings should be provided for parents and practical applications should be made to gain practicality on how to approach healthy adaptation problems, institutional studies should be carried out to increase the work motivation of working parents, and necessary cooperation should be provided for parents to participate in sports activities.

Keywords: parent-child relationship; self-efficacy; care staff; adaptation problem

Giriş

Gelişim, bireyden bireye farklılık gösteren ve doğum öncesinden yaşamın sonuna kadar bedende ve davranışlarda meydana gelen değişimdir (Perlmutter ve Hall, 1992). Çocuklar gelişim sürecinde yeni beceriler kazanırken sosyal hayata da uyum sağlamaya çalışır. Çocuk, erken çocukluk yıllarında olağan kabul edilen sorunların çözümünde engellemelere veya ebeveynlerin yanlış tutumuna maruz kalırsa, sorunlar sonraki döneme aktarılarak yumak haline dönüşür. Süreçte öğrenmesi gereken yeni beceriler de eklendiğinde çocuk uyumsuz davranmaya başlayabilir (Yavuzer, 1997; 2007). Uyum ve davranış sorunları, çocukların çevresiyle çatışmaya ve gerginliğe neden olan, bazı ruhsal ve fiziksel nedenlerle gerçekleşen, belirli koşullarda ortaya çıkan, sıra dışı, süregelen, kendini tekrar eden, çevreyi rahatsız eden davranışlardır (Ertuğrul, 2014; Yörükoğlu, 1998) ve klinik uygulamada en sık teşhis edilen ruhsal bozukluklar arasındadır (Bachem ve Casey, 2018). İnce (2013), korunmaya ihtiyacı olan çocukların %27.9'unun ruhsal uyum sorunu yaşadığını, %10.6'sının nevroitik, %16.3'ünün davranış, %1.0'inin ise nevroitik ve davranış sorunu olduğunu belirtmiştir. Taner Derman ve Başal (2013), 5-6 yaş çocukların % 60.6'sında en az bir davranış problemi olduğunu, içe kapanıklılık ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun en sık karşılaşılan duygusal, davranışsal sorunlar olduğunu raporlamıştır. Uyum sorunları yoksulluk, aile içinde yaşanan stres ve huzursuzluklar, çatışma, sağlık problemleri, ebeveynlerden ayrı yaşama ve çevrenin de

etkisiyle ortaya çıkabilmektedir (Kulaksızoğlu, 1998). Ancak ailenin çocuğu için tutarlı ve güvenli bir çevre ortamı (sevgi, kabullenme, aile tutumları ve uyumlu aile ilişkileri, bilişsel, sosyal duygusal uyarımlar) oluşturması, sağlıklı kişilik ve benlik gelişimi için önemlidir (Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington ve Bornstein, 2000; akmaklı, 2009; Yavuzer, 1997; Vimpani, Patton ve Hayes, 2002). Baskıcı ve otoriter, aşırı hoşgörölü, kararsız ve dengesiz, aşırı koruyucu, tutarsız, reddedici veya mükemmelliyetçi, ayrımcılık yapan ebeveyn tutumlarının çocuğa olumsuz etkileri bulunmaktadır (Arı, 2005; Engin, 2015). Eđer çocuğa sağlıklı ebeveyn desteği oluşturulmaz ve gelişimin kendi güçlüklerine yanlış tutumlar da eklenirse, çocuğun kendini güvensiz hissetmesine, karmakarışık duygular, düşünce ve çelişkiler yaşamasına yol açılır (akmaklı, 2009; Yavuzer, 1997; 2007). Bu nedenle ebeveynlerin tutum ve davranışlarını etkileyen, ebeveynin problemle başa çıkabilme, engeller karşısında ne kadar sürdürülebilir olacağına ilişkin kendi kapasitesine ve inançlarına yönelik yargısını ifade eden ebeveyn özyeterliği kavramı dikkat çekmektedir (Bandura, 1977; Buran, 2015; de Montigny ve Lacharité, 2005). Ana babaların özyeterlik inançları, çocuk bakımı konusunda yeteri kadar bilgi, ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirebilme özgüveni, çevresinden çocuğunun davranışları ve gelişiminde yardım alabileceği inancıyla oluşur (Coleman ve Karraker, 1998; Coleman ve Karraker, 2003; Coleman vd., 2002). Çocuğa uyarımlarla zengin çevre sağlama, uygun ebeveynlik tutumlarını sergileme, çocuğun ilgi ve isteklerinin farkında olma, davranışsal sorunlarıyla başa çıkabilme gibi beceriler özyeterlikle ilişkilidir (Elibol, 2007; Elibol, Mağden ve Alpar, 2006). Demirdöven ve Özyürek (2022), annelerin ebeveyn özyeterlik algılarıyla çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu, annelerin ebeveynlik özyeterliğin artışına bağlı çocuklarına daha olumlu ve demokratik tutum sergiledikleri, yeterlik düzeyinin azalışına bağlı ise baskıcı ve otoriter tutum, istenmeyen ebeveyn tutumunu sergilediklerini saptamıştır. Alan yazında çocuklarda görölen davranış problemleriyle ebeveynlerin ebeveynlik özyeterliği arasında ilişkiler belirtilmiştir (Jusiene, Breidokiene ve Pakalniskiene, 2015; Maniadaki, Sonuga-Barke, Kakouros ve Karaba, 2005; Sanders, ve Woolley, 2005). Düşük ebeveyn özyeterliği, çocukların artan içselleştirme problemlerinde öngörücü rol oynamakta (Ahun vd., 2018), çocuklardaki sosyal duygusal sorunların tek anlamlı yordayıcısı olmaktadır (Coyle, Sarma, Maguire ve De Flumere, 2021). Ebeveynlerin ebeveynliğe yönelik algıladıkları özyeterlik düzeylerinin, çocukların saldırganlık, dışlanma, hiperaktivite, akran mağduriyeti düzeylerini yordamada etkili olduğu, ebeveynliğe yönelik algılanan özyeterlik düzeyi arttıka çocuklarda daha düşük düzeyde saldırganlık, dışlanma, hiperaktivite, akran mağduriyeti olduğu saptanmıştır (Seçer, Gulay Ogelman, Onder ve Berengi, 2012; Seçer, Gülay Ogelman ve Önder, 2013). Rominov, Giallo ve Whelan (2016). 3.741 kişi üzerinde yaptığı çalışmasında, doğumdan sonra babalarda ortaya çıkan sıkıntıların ve düşük ebeveynlik özyeterliğin, 4-5 yaşındaki çocuklarına karşı daha fazla düşmanca ebeveynlik ve daha düşük ebeveyn tutarlılığıyla ilişkili olduğu, bu çocukların 8-9 yaşlarına geldiğinde daha

olumsuz özelliklere sahip olduğu saptanmıştır. Erken yıllarda ruh sağlığıyla ilgili yapılan araştırmalarda ebeveyn özyeterliliğini artırarak çocuk ruh sağlığını geliştirmenin mümkün olduğu belirtilmektedir (Abarashi, Tahmassian, Mazaheri, Panaghi ve Mansoori, 2014; Rominov, Giallo ve Whelan, 2016, Sanders, 2012). Bu nedenle ebeveynlerin ebeveynlik becerileri açısından yeterlik düzeylerinin ve ihtiyaçlarının araştırılmasının, çocukların uyum sorunları yaşamaması ve topluma daha uyumlu, duyarlı, girişken ve üretken bireylerin yetişmesi için önemli olduğu düşünülmektedir. Erken dönem çalışmalarının koruyucu olmasından hareketle bu araştırmada sosyal hizmetlerde çalışan bakım personelinin ebeveyn yeterliklerinin ve 2-12 yaş arasındaki çocuklarının uyum sorunlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda “Bakım personelinin ebeveyn yeterlikleri ve 2-12 yaş arasındaki çocuklarının uyum sorunları ne düzeydedir?” şeklinde temel problem belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki şekildedir:

1- Bakım personelinin ebeveyn yeterlikleri ve 2-12 yaş arasındaki çocuklarının uyum sorunları çocukların; yaşlarına, cinsiyetlerine, duygusal ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığına, ebeveynlerin; çocuklarıyla sorun yaşama sıklığına, çocuk gelişimi ve eğitimi konusundaki bilgi düzeylerine, geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyup duymadığına, sportif faaliyetlerine katılım sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

2- Bakım personelinin ebeveyn yeterlikleri ve 2-12 yaş arasındaki çocuklarının uyum sorunları ebeveynlerin; yaptığı işten memnuniyet düzeyine, çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyine, çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocuklarla sorun yaşama sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırma modeli

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerle bağımlı değişken (çocuk uyum sorunu ve ebeveyn yeterlik) arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Çalışma grubu

Mülga Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2020 yılı Faaliyet Raporu (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [AÇSHB, 2021]’na göre Türkiye’de toplam 1193 çocuk evinde 3579 bakım personeli görev yapmaktadır. Çocuk evlerinde çalışan bakım personelinden kaçınının 2-12 yaş arası çocuğu olduğunun bilinmemesi sebebiyle mevcut bakım personel sayısı, en az çocuk sayısı olarak esas alınmıştır. Bu bağlamda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı [ASHB] taşra teşkilatı 81 İl Müdürlüğü bünyesinde Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü [ÇEKOM]’ne

bağlı çocuk evlerinde bakım personeli olarak çalışan 3579 kişi ve çocuğu çalışmanın evrenini oluşturmuştur.

Örneklem seçiminde Avrupa Birliği [AB] İstatistik Bürosu (*Eurostat*) tarafından yapılan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması [İBBS] –Nomenclature of Territorial Units for Statistics [NUTS] dikkate alınmıştır. Bu sınıflamadaki bölgeler *NUTS 1* (12 bölge), *NUTS 2* (26 alt bölge) ve *NUTS 3* (81 il) şeklindedir (Taş, 2006). Buna göre Türkiye’yi temsilen örneklemin *NUTS 2* (26 alt bölge)’deki ÇEKOM’da yürütülmesi kararlaştırılmıştır. *NUTS 1* (12 bölge)’ye bağlı *NUT 2* (26 alt bölge) şu şekildedir:

İstanbul bölgesi (İstanbul); Batı Marmara bölgesi (Tekirdağ, Balıkesir); Ege bölgesi (İzmir, Aydın, Manisa); Doğu Marmara bölgesi (Bursa, Kocaeli); Batı Anadolu bölgesi (Ankara, Konya); Akdeniz bölgesi (Antalya, Adana, Hatay); Orta Anadolu bölgesi (Kırıkkale, Kayseri); Batı Karadeniz bölgesi (Zonguldak, Kastamonu, Samsun); Doğu Karadeniz bölgesi (Trabzon); Kuzeydoğu Anadolu bölgesi (Erzurum, Ağrı); Ortadoğu Anadolu bölgesi (Malatya, Van) ve Güneydoğu Anadolu bölgesi (Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin) (Taş, 2006).

Araştırmada Israel (1992)’in örneklem büyüklüğü tablosu kullanılmış olup %95 güven aralığında 3579 kişilik evrenden çekilmesi gereken minimum örneklem hacmi 364 kişidir. Araştırmanın amacına bağlı olarak belirli ölçütlere ve özelliklere sahip olan bir ya da daha fazla özel durumu araştırmaya fırsat veren amaçlı örnekleme (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018) yöntemi kullanılmıştır.

Ebeveynlerin araştırmaya dâhil edilme kriterleri, ASHB taşra teşkilatı *NUTS 2* (26 alt bölge)’de yer alan illerdeki ÇEKOM’lara bağlı çocuk evlerinde bakım personeli olarak çalışma ve 2-12 yaş aralığında çocuğu olmasıdır. Çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ruhsal bozukluk tanısına sahip olması ve psikiyatrik tedavi görmesi ise dışlama ölçütlerindedir. Örneklemin evren temsil gücünü arttırmak için, örneklemdaki 26 alt bölgedeki (İstanbul’da 5 ÇEKOM, diğer bölgelerde 1’er adet olmak üzere toplam 30 ÇEKOM) tüm koordinasyon merkezlerine bağlı çocuk evlerinden elde edilen verilerin toplanması hedeflenmiştir. Bu kapsamda 2-12 yaş arası çocuğu olan 512 bakım personeline ulaşılmıştır. Ancak araştırma kriterlerini taşıyan toplam 505 bakım personeli/ebeveyn (442 kadın, 63 erkek) ve 2-12 yaş arasındaki çocuğu çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma Türkiye’nin 81 ilini temsilen 26 alt bölgede (ilde) gerçekleştiğinden Türkiye’ye genelleylebilir sonuçların olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin *NUTS 1* (*NUTS 2*)’ye göre dağılımları

Ebeveynlerin katılım oranlarına göre *NUTS 1* (*NUTS 2*) kapsamındaki dağılımı incelendiğinde; en yüksek katılım (%25.9) ile Batı Anadolu bölgesinden (Ankara: %22, Konya:

%3.9) ve en düşük katılım (%1) ile Doğu Karadeniz (Trabzon: %1) bölgesinden olmuştur. NUTS 2 özelinde bakıldığında ise en yüksek katılım Ankara (%22), en düşük katılım ise Balıkesir (%0.4) ilindedir.

Araştırmaya katılan ebeveynlere ve çocuklara ait demografik dağılımlar

Tablo 1

Ebeveynlere ve çocuklara ait demografik dağılımlar

Değişkenler	Gruplar	n	%
Çocuğun yaşı	2-3 yaş	67	13.3
	4-6 yaş	125	24.7
	7-12 yaş	313	62.0
Çocuğun cinsiyeti	Kız	261	51.7
	Erkek	244	48.3
Ebeveynin çocuğunun duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyi	Yeterli değil	144	28.5
	Kararsızım	50	9.9
	Yeterli	311	61.6
Ebeveynin çocuğu ile sorun yaşama sıklığı	Hiçbir zaman	52	10.3
	Nadiren	371	73.5
	Kararsızım	35	6.9
	Çoğu zaman	47	9.3
Ebeveynin çocuk gelişimi ve eğitimi konusundaki bilgi düzeyi	Kararsızım	30	5.9
	Yeterli	360	71.3
	Çok yeterli	115	22.8
Ebeveynin geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyup destek alma durumu	Hayır, psikolojik bir sorun yaşamadım	415	82.2
	Psikolojik bir sorun yaşadım ama destek almadım	60	11.9
	Psikolojik destek aldım/alıyorum. (İlaç, psikoterapi vb.)	30	5.9
Ebeveynin sportif faaliyetlere katılım sıklığı	Hiçbir zaman	43	8.5
	Nadiren	286	56.6
	Çoğu zaman	137	27.1
	Her zaman	39	7.8
Ebeveynin yaptığı işten memnuniyet düzeyi	Pek memnun değilim	60	11.9
	Kararsızım	83	16.4
	Oldukça memnunum	245	48.5
Ebeveynin çocuk evinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyi	Tamamen memnunum	117	23.2
	Yeterli değil	34	6.7
	Yeterli	335	66.3
	Çok yeterli	136	27

Ebeveynin çocuk evinde sorumlu olduğu çocuklarla sorun yaşama sıklığı	Hiçbir zaman Nadiren Çoğu zaman	64 401 40	12.7 79.4 7.9
	Toplam	505	100

Tablo 1 incelendiğinde ebeveynlerin % 62'sinin 7-12 yaş arasında çocuğu olduğu, % 51.7'sinin kız çocuğu olduğu, % 61.6'sının çocuğunun sevilme, ilgi gösterilme, vakit geçirme gibi duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyinin yeterli olduğu, % 73.5'inin nadiren çocuğuyla sorun yaşadığı, % 71.3'ünün çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin %82.2'sinin geçmişte psikolojik sorun yaşamadığı, % 56.6'sının sportif faaliyetlere nadiren katılım sağladığı, % 48.5'inin yaptığı işten oldukça memnun olduğu, % 66.3'ünün çocuk evinde sorumlu olduğu çocukların sevilme, ilgi gösterilme, vakit geçirme gibi duygusal ihtiyaçlarını yeterince karşıladığı, % 79.4'ünün çocuk evinde sorumlu olduğu çocuklarla nadiren sorun yaşadığı saptanmıştır.

Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri, "Çocuk/Ebeveyn Bilgi Formu" ve "Çocuk Uyumu ve Annebaba Yeterlik Ölçeği 2 - 12 Yaş (Child Adjustment And Parent Efficacy Scale) [CAPES-TR]" ile toplanmıştır.

Çocuk/ebeveyn bilgi formu

Araştırmada çocuklar ve ebeveynleri hakkında bilgi toplamak amacıyla hazırlanan formdur. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, ebeveynlerin; kendi çocuğunun duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyi, çocuğuyla sorun yaşama sıklığı, çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyi, geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duyması gibi farklı sosyo-demografik bilgilere ilişkin sorular mevcuttur.

Çocuk uyumu ve annesaba yeterlik ölçeği (2-12 Yaş) (CAPES-TR)

Morawska, Sanders, Haslam, Filus, ve Fletcher (2014) tarafından geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği Buran (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçek, çocuğun duygusal ve davranışsal sorunlarıyla ebeveyn öz yeterliliğini değerlendirmektedir. Toplam 27 maddeden oluşan ölçek dördümlük likert tipi derecelendirmeye dayalıdır. CAPES-TR iki alt ölçekten oluşmakta olup bunlar "çocuk uyum toplam alt ölçeği" (çalışmada "çocuk uyum sorunu toplam alt ölçeği" olarak belirtilmiştir) ve ebeveyn yeterliliği alt ölçeğidir. "Çocuk uyum sorunu toplam alt ölçeği"; "davranışsal sorunlar ve duygusal sorunlar" faktörü olmak üzere iki faktörden oluşmaktadır. Çocuk uyum sorunu toplam alt ölçeğinden alınan puanların artması, çocukların uyum sorunlarına ilişkin davranışlarının arttığını gösterirken, ebeveyn öz yeterliliği alt ölçeğinden alınan puanların artması, ebeveynlerin çocuklarının

davranışlarıyla baş etmede öz yeterliliklerinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin *çocuk uyum sorunları toplam alt ölçeği*, *davranış sorunları faktörü*, *duygusal sorunlar faktörü* ve *ebeveyn öz yeterliliği alt ölçeği* için hesaplanan Cronbach alfa değerleri sırasıyla .90, .89, .69 ve .92'tür. Bu çalışmadaki analiz sonuçlarına göre ise sırasıyla .90, .89, .70 ve .96'dır.

Veri toplama süreci

Araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan (25.03.2021 tarih ve 1514704 sayı) ve ASHB'den (29.06.2021 tarihli ve 605.01-4 sayı) izin alınmıştır. Türkiye'de NUTS 2'de, 26 İl Müdürlüğü ve bağlı 30 ÇEKOM yetkililerine çevrimiçi olarak ölçek ve formlar yönlendirilmiştir. Yetkililer tarafından en az iki kez ilgili tüm personele çevrimiçi doküman paylaşımı yapılmıştır. Gönüllülük ilkesi kapsamında araştırmanın amacı, konusu, katılım koşullarının belirtildiği gönüllü katılım formuna onay veren bakım personeli/ebeveynlerden 26/07/2021 ile 15/10/2021 tarihleri arasında veriler toplanmıştır.

Veri analizi

Verilerinin analizinde SPSS 24.0 Windows paket programından yararlanılmış, frekans-yüzde tablolarıyla ortalama standart sapma tabloları kullanılmıştır. Çalışmada ölçek puanlarının normal dağılıma uygunluğunun belirlenmesinde basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiş olup değerlerin +3 ile -3 arasında normal dağılım için yeterli görülmesi (DeCarlo, 1997; Hopkins ve Weeks, 1990; Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986) nedeniyle araştırmadaki ölçek puanların normal dağılım gösterdiği bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2

Basıklık ve Çarpıklık Değerleri ile Güvenirlilik Katsayısı

		n	Çarpıklık	Basıklık
Çocuk uyum sorunu	Davranışsal sorunlar	505	0.882	0.935
	Duygusal sorunlar	505	0.928	0.721
	Toplam	505	0.918	1.097
	Ebeveyn yeterlik	505	-1.616	2.986

Araştırmada parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Ölçek puanlarının demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumu için Bağımsız Gruplar t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. ANOVA' da anlamlı farklılık görülmesi üzeri ne farklılığın hangi gruptan veya gruplardan olduğunu belirlemek için "Post Hoc" testlerinden Tukey testi analizi gerçekleştirilmiş, 0.05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

Bulgular

Çalışma grubunun CAPES-TR'den aldıkları puanların çocukların ve ebeveynlerinin bazı belirlenen değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir.

Tablo 3

CAPES-TR Faktör Yapıları ve Alt Ölçekleri Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		Yaş	n	\bar{x}	Ss	F	p	Fark
Çocuk uyum sorunu	Davranışsal sorunlar	2-3 yaş ¹	67	20.1	9.7	5.775	0.003*	1-3
		4-6 yaş ²	125	18.7	10.4			2-3
		7-12 yaş ³	313	16.2	10.3			
	Duygusal sorunlar	2-3 yaş	67	2.3	1.7	0.520	0.595	
		4-6 yaş	125	2.6	2.1			
		7-12 yaş	313	2.5	1.9			
	Toplam	2-3 yaş ¹	67	22.4	10.8	4.463	0.012*	1-3
		4-6 yaş ²	125	21.3	11.6			
		7-12 yaş ³	313	18.6	11.5			
Ebeveyn yeterlik	2-3 yaş ¹	67	160.3	24.7	4.932	0.008*	1-3	
	4-6 yaş ²	125	166.9	21.8				
	7-12 yaş ³	313	169.8	22.4				

* $p < 0.05$

Tablo 3 incelendiğinde CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanı çocuğun yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın 7-12 yaş ile 2-3 yaş ve 4-6 yaş arasında 7-12 yaş lehine olduğu saptanmıştır. Toplam alt ölçek puanı ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanı çocuğun yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın 2-3 yaş ve 7-12 yaş arasında 7-12 yaş lehine olduğu saptanmıştır. Ancak duygusal sorunlar faktör puanının çocuğun yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > 0.05$).

Tablo 4

CAPES-TR Faktör Yapıları ve Alt Ölçekleri Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre T Testi Sonuçları

		Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	t	p
Çocuk uyum sorunu	Davranışsal sorunlar	Kız	261	17.0	10.0	-0.622	0.534
		Erkek	244	17.6	10.7		
	Duygusal sorunlar	Kız	261	2.5	2.0	0.520	0.603
		Erkek	244	2.4	1.9		
	Toplam	Kız	261	19.6	11.1	-0.470	0.639
		Erkek	244	20.1	11.9		
Ebeveyn yeterlik	Kız	261	167.6	23.1	-0.226	0.822	
	Erkek	244	168.0	22.4			

$p < 0.05$

Tablo 4 incelendiğinde CAPES-TR'nin davranışsal ve duygusal sorunlar faktör puanları ile toplam ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanlarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > 0.05$).

Tablo 5

CAPES-TR Faktör Yapıları ve Alt Ölçekleri Puanlarının Çocuğun Duygusal İhtiyaçlarını Karşılama Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		Duygusal İhtiyaçların Karşılanması	n	\bar{x}	Ss	F	p	Fark
Çocuk uyum sorunu	Davranışsal sorunlar	Yeterli değil ¹	144	19.7	11.8	9.266	0.000*	1-3
		Kararsızım ²	50	19.9	9.2			2-3
		Yeterli ³	311	15.8	9.5			
	Duygusal sorunlar	Yeterli değil ¹	144	3.0	2.2	13.229	0.000*	1-3
		Kararsızım ²	50	3.0	1.8			2-3
		Yeterli ³	311	2.1	1.8			
	Toplam	Yeterli değil ¹	144	22.8	13.2	11.222	0.000*	1-3
		Kararsızım ²	50	22.9	10.1			2-3
		Yeterli ³	311	17.9	10.5			
	Ebeveyn yeterlik	Yeterli değil ¹	144	160.9	27.4	16.649	0.000*	1-3
		Kararsızım ²	50	159.9	23.2			2-3
		Yeterli ³	311	172.3	18.9			

* $p < 0.05$

Tablo 5 incelendiğinde CAPES-TR'nin davranışsal ve duygusal sorunlar faktör puanı, toplam alt ölçek puanı ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanı çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın çocuğunun duygusal ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşıladığını ifade eden ebeveynler ile yeterli düzeyde karşılamadığını söyleyen ve bu konuda kararsızlık yaşayan ebeveynler arasında çocuğunun duygusal ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşıladığını ifade eden ebeveynler lehine olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6

CAPES-TR Faktör Yapıları ve Alt Ölçekleri Puanlarının Çocuğuyla Sorun Yaşama Sıklığına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		Çocuğuyla Sorun yaşama sıklığı			n	\bar{x}	Ss	F	p	Fark
Çocuk uyum sorunu	Davranışsal sorunlar	Hiçbir zaman ¹	52	9.7	8.3	28.251	0.000*		1-2	
		Nadiren ²	371	16.8	9.2				1-3	
		Kararsızım ³	35	22.7	9.1				1-4	
		Çoğu zaman ⁴	47	26.1	13.5				2-3	
	Duygusal sorunlar	Hiçbir zaman ¹	52	1.3	1.7	21.812	0.000*		2-4	
		Nadiren ²	371	2.4	1.8				1-3	
		Kararsızım ³	35	2.9	1.8				1-4	
		Çoğu zaman ⁴	47	4.2	2.3				2-4	
	Toplam	Hiçbir zaman ¹	52	10.9	9.0	31.252	0.000*		3-4	
		Nadiren ²	371	19.2	10.3				1-2	
		Kararsızım ³	35	25.6	9.7				1-3	
		Çoğu zaman ⁴	47	30.3	14.9				1-4	
Ebeveyn yeterlik	Hiçbir zaman ¹	52	181.7	12.0	21.176	0.000*		2-3		
	Nadiren ²	371	169.0	21.1				1-2		
	Kararsızım ³	35	158.2	22.8				1-3		
	Çoğu zaman ⁴	47	149.7	30.3				1-4		

* $p < 0.05$

Tablo 6 incelendiğinde CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanı, toplam alt ölçek puanı ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanı çocuğu ile sorun yaşama sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın çocuğu ile hiçbir zaman sorun yaşamadığını ifade eden ebeveynler ile nadiren, çoğu zaman sorun yaşadığını söyleyen ve bu konuda kararsızlık yaşayan ebeveynler arasında hiçbir zaman sorun yaşamadığını ifade eden ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır. Ayrıca çocuğu ile nadiren sorun yaşadığını ifade eden ebeveynler ile bu konuda kararsızlık yaşayan ve çoğu zaman sorun yaşadığını ifade eden ebeveynler arasında nadiren sorun yaşadığını ifade eden ebeveynler lehine bir farkın olduğu tespit edilmiştir.

Duygusal sorunlar faktör puanı çocuğu ile sorun yaşama sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın çocuğu ile hiçbir zaman sorun yaşamadığını ifade eden ebeveynler ile nadiren, çoğu zaman sorun yaşadığını söyleyen ve bu konuda kararsızlık yaşayan ebeveynler arasında hiçbir zaman sorun yaşamadığını ifade eden ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır. Ayrıca çoğu zaman sorun yaşadığını ifade eden ebeveynler ile nadiren sorun yaşadığını ifade eden ebeveynler ve bu konuda kararsızlık yaşayan ebeveynler arasında nadiren sorun yaşadığını ifade eden ebeveynler lehine bir farkın olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7

CAPES-TR Faktör Yapıları ve Alt Ölçekleri Puanlarının Ebeveynin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Konusunda Bilgi Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	ÇGE Bilgi Düzeyi	n	\bar{x}	Ss	F	p	Fark	
Çocuk uyum sorunu	Davranışsal sorunlar	Kararsızım ¹	30	21.6	7.3	8.919	0.000*	1-3
		Yeterli ²	360	18.0	10.2			2-3
		Çok yeterli ³	115	14.2	10.6			
	Duygusal sorunlar	Kararsızım ¹	30	3.4	2.0	6.082	0.002*	1-2
		Yeterli ²	360	2.5	2.0			1-3
		Çok yeterli ³	115	2.1	1.5			
	Toplam	Kararsızım ¹	30	25.0	7.7	9.519	0.000*	1-3
		Yeterli ²	360	20.5	11.5			2-3
		Çok yeterli ³	115	16.3	11.5			
Ebeveyn yeterlik	Kararsızım ¹	30	147.6	33.8	25.200	0.000*	1-2	
	Yeterli ²	360	166.4	22.2			1-3	
	Çok yeterli ³	115	177.5	15.6			2-3	

* $p < 0.05$

Tablo 7 incelendiğinde CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanı ve toplam alt ölçek puanı ebeveynin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin çok yeterli olduğunu ifade eden ebeveynler ile yeterli olduğunu ifade eden ve bu konuda kararsızlık yaşayan ebeveynler arasında çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin çok yeterli olduğunu ifade eden ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır.

Duygusal sorunlar faktör puanı ebeveynin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyi konusunda kararsızlık yaşayan ebeveynler ile çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin yeterli ve çok yeterli olduğunu belirten ebeveynler arasında çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin yeterli ve çok yeterli olduğunu ifade eden ebeveynler lehine olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveyn yeterlik alt ölçek puanı ebeveynin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyi konusunda kararsızlık yaşayan ebeveynler ile çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin yeterli ve çok yeterli olduğunu belirten ebeveynler arasında çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin yeterli ve çok yeterli olduğunu ifade eden ebeveynler lehine olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin yeterli ve çok

yeterli olduğunu belirten ebeveynler arasında çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin çok yeterli olduğunu ifade eden ebeveynler lehine bir farkın olduğu saptanmıştır.

Tablo 8

CAPES-TR Faktör Yapıları ve Alt Ölçekleri Puanlarının Ebeveynin Geçmişte Psikolojik Desteğe İhtiyaç Duymasına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Psikolojik desteğe ihtiyaç	n	\bar{x}	Ss	F	p	Fark
Çocuk uyum sorunu	Hayır, psikolojik sorun yaşamadım ¹	415	16.5	9.7	7.720	0.000*	1-2
	Psikolojik sorun yaşadım ama destek almadım ²	60	21.9	12.1			
	Psikolojik destek aldım/alıyorum. (İlaç, psikoterapi vb.) ³	30	19.0	12.3			
	Hayır, psikolojik sorun yaşamadım ¹	415	2.4	1.9	11.263	0.000*	1-2
	Psikolojik sorun yaşadım ama destek almadım ²	60	3.6	2.0			
	Psikolojik destek aldım/alıyorum. (İlaç, psikoterapi vb.) ³	30	2.1	1.9			
	Hayır, psikolojik sorun yaşamadım ¹	415	18.9	10.8	9.025	0.000*	1-2
	Psikolojik sorun yaşadım ama destek almadım ²	60	25.5	13.5			
	Psikolojik destek aldım/alıyorum. (İlaç, psikoterapi vb.) ³	30	21.0	13.5			
Hayır, psikolojik sorun yaşamadım ¹	415	169.6	21.3	9.836	0.000*	1-2	
Psikolojik sorun yaşadım ama destek almadım ²	60	156.0	27.4				
Psikolojik destek aldım/alıyorum. (İlaç, psikoterapi vb.) ³	30	166.4	25.4				

* $p < 0.05$

Tablo 8 incelendiğinde CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanı, toplam ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanı ebeveynin geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duymasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın geçmişte psikolojik bir sorun yaşamadığını söyleyen ebeveynler ile psikolojik bir sorun yaşamasına rağmen destek almadığını belirten ebeveynler arasında geçmişte psikolojik bir sorun yaşamadığını söyleyen ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır.

Duygusal sorunlar faktör puanı ebeveynin geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duymasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın psikolojik bir sorun yaşamasına rağmen

destek almadığını belirten ebeveynler ile geçmişte psikolojik bir sorun yaşamadığını söyleyen ebeveynler ve psikolojik destek alan/almaya devam ettiğini belirten ebeveynler arasında psikolojik bir sorun yaşamadığını ve psikolojik destek alan/almaya devam ettiğini belirten ebeveynler lehine olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9

CAPES-TR Faktör Yapıları ve Alt Ölçekleri Puanlarının Ebeveynin Sportif Faaliyetlere Katılım Sıklığına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		Faaliyetlere katılım sıklığı	n	\bar{x}	Ss	F	p	Fark
Çocuk uyum sorunu	Davranışsal Sorunlar	Hiçbir zaman ¹	43	20.6	9.8	6.635	0.000*	1-4
		Nadiren ²	286	18.1	10.3			2-4
		Çoğu zaman ³	137	16.2	10.5			
		Her zaman ⁴	39	11.7	7.9			
	Duygusal Sorunlar	Hiçbir zaman ¹	43	3.0	1.9	4.320	0.005*	1-4
		Nadiren ²	286	2.6	2.0			
		Çoğu zaman ³	137	2.2	1.8			
		Her zaman ⁴	39	1.8	2.0			
	Toplam	Hiçbir zaman ¹	43	23.6	10.9	7.036	0.000*	1-3
		Nadiren ²	286	20.8	11.5			1-4
		Çoğu zaman ³	137	18.4	11.6			2-4
		Her zaman ⁴	39	13.5	9.3			
Ebeveyn Yeterlik	Hiçbir zaman ¹	43	156.2	29.6	12.099	0.000*	1-3	
	Nadiren ²	286	165.1	23.5			1-4	
	Çoğu zaman ³	137	173.8	16.7			2-3	
	Her zaman ⁴	39	178.8	16.8			2-4	

* $p < 0.05$

Tablo 9 incelendiğinde CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanı ebeveynin sportif faaliyetlere katılım sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler ile hiçbir zaman katılmadığını ve nadiren katıldığını ifade eden ebeveynler arasında her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler lehine olduğu ortaya konmuştur.

Duygusal sorunlar faktör puanı ebeveynin sportif faaliyetlere katılım sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın hiçbir zaman sportif faaliyetlere katılmadığını belirten ebeveynler ve her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler arasında her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler lehine olduğu ortaya konmuştur.

Toplam alt ölçek puanı ebeveynin sportif faaliyetlere katılım sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın hiçbir zaman sportif faaliyetlere katılmadığını belirten ebeveynler ile çoğu zaman ve her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler arasında çoğu zaman ve her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler lehine olduğu ortaya

konmuştur. Ayrıca nadiren ve her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler arasında her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler lehine bir farkın olduğu görülmektedir.

Ebeveyn yeterlik alt ölçek puanı ebeveynin sportif faaliyetlere katılım sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın hiçbir zaman sportif faaliyetlere katılmadığını belirten ebeveynler ile çoğu zaman ve her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler arasında çoğu zaman ve her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler lehine olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca nadiren ile çoğu zaman ve her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler arasında çoğu zaman ve her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır.

Tablo 10

CAPES-TR Faktör Yapıları ve Alt Ölçekleri Puanlarının Ebeveynin Yaptığı İşten Memnuniyet Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		İşten Memnuniyet Düzeyi	n	\bar{x}	Ss	F	p	Fark
Çocuk uyum sorunu	Davranışsal sorunlar	Pek memnun değilim ¹	60	20.6	11.1	9.172	0.000*	1-4
		Kararsızım ²	83	20.4	11.2			2-3
		Oldukça memnunum ³	245	17.1	9.5			2-4
		Tamamen memnunum ⁴	117	13.9	9.9			3-4
	Duygusal sorunlar	Pek memnun değilim ¹	60	2.9	1.8	4.780	0.003*	1-4
		Kararsızım ²	83	2.8	1.8			2-4
		Oldukça memnunum ³	245	2.6	2.0			3-4
		Tamamen memnunum ⁴	117	1.9	1.8			
	Toplam	Pek memnun değilim ¹	60	23.4	12.3	9.455	0.000*	1-4
		Kararsızım ²	83	23.2	12.3			2-4
		Oldukça memnunum ³	245	19.6	10.7			3-4
		Tamamen memnunum ⁴	117	15.9	11.2			
Ebeveyn yeterlik	Pek memnun değilim ¹	60	157.5	27.0	11.066	0.000*	1-3	
	Kararsızım ²	83	162.2	21.9			1-4	
	Oldukça memnunum ³	245	168.5	21.9			2-4	
	Tamamen memnunum ⁴	117	175.6	19.7			3-4	

* $p < 0.05$

Tablo 10 incelendiğinde CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanı ebeveynin yaptığı işten memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0.05$). Farkın yaptığı işten tamamen memnun olduğunu belirten ebeveynler ile bu konuda kararsızlık yaşayan, pek memnun olmadığını ve oldukça memnun olduğu belirten ebeveynler arasında yaptığı işten tamamen memnun olduğunu belirten ebeveynler lehine olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca kararsızlık yaşayan ebeveynler

ile yaptığı işten oldukça memnun olduğunu belirten ebeveynler arasında oldukça memnun olduğunu belirten ebeveynler lehine bir farkın olduğu tespit edilmiştir.

Duygusal sorunlar faktör puanı ve toplam alt ölçek puanı ebeveynin yaptığı işten memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Farkın yaptığı işten tamamen memnun olduğunu belirten ebeveynler ile bu konuda kararsızlık yaşayan, pek memnun olmadığını ve oldukça memnun olduğu belirten ebeveynler arasında yaptığı işten tamamen memnun olduğunu belirten ebeveynler lehine olduğu ortaya konmuştur.

Ebeveyn yeterlik alt ölçek puanı ebeveynin yaptığı işten memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Farkın yaptığı işten tamamen memnun olduğunu belirten ebeveynler ile bu konuda kararsızlık yaşayan, pek memnun olmadığını ve oldukça memnun olduğu belirten ebeveynler arasında yaptığı işten tamamen memnun olduğunu belirten ebeveynler lehine olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca yaptığı işten pek memnun olmadığını belirten ebeveynler ve oldukça memnun olduğunu belirten ebeveynler arasında oldukça memnun olduğunu belirten ebeveynler lehine bir farkın çıktığı ortaya konmuştur.

Tablo 11

CAPES-TR Faktör Yapıları ve Alt Ölçekleri Puanlarının Ebeveynin Çocuk Evlerinde Sorumlu Olduğu Çocukların Duygusal İhtiyaçlarını Karşılama Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		Duygusal ihtiyaçların karşılanması	n	\bar{x}	Ss	F	P	Fark
Çocuk uyum sorunu	Davranışsal sorunlar	Yeterli değil ¹	34	22.6	11.7	11.370	0.000*	1-2
		Yeterli ²	335	18.0	9.8			1-3
		Çok yeterli ³	136	14.3	10.6			2-3
	Duygusal sorunlar	Yeterli değil ¹	34	3.3	1.8	6.235	0.002*	1-3
		Yeterli ²	335	2.6	1.9			2-3
		Çok yeterli ³	136	2.1	1.9			
	Toplam	Yeterli değil ¹	34	25.9	12.9	11.911	0.000*	1-2
		Yeterli ²	335	20.6	10.9			1-3
		Çok yeterli ³	136	16.4	11.8			2-3
Ebeveyn yeterlik	Yeterli değil ¹	34	151.6	24.2	26.463	0.000*	1-2	
	Yeterli ²	335	165.3	23.5			1-3	
	Çok yeterli ³	136	177.9	15.4			2-3	

* $p < 0.05$

Tablo 11 incelendiğinde CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanı, toplam ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanı ebeveynin çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyi göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Farkın çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılamadığını ifade eden

ebeveynler ile yeterli ve çok yeterli düzeyde karşıladığını söyleyen ebeveynler arasında sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını yeterli ve çok yeterli düzeyde karşıladığını söyleyen ebeveynler lehine olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca söz konusu çocukların duygusal ihtiyaçlarını yeterli ve çok yeterli düzeyde karşıladığını söyleyen ebeveynler arasında çok yeterli düzeyde karşıladığını söyleyen ebeveynler lehine bir farkın olduğu bulunmuştur.

Duygusal sorunlar faktör puanı ebeveynin çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Farkın çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını çok yeterli düzeyde karşıladığını ifade eden ebeveynler ile yeterli düzeyde karşılamadığını söyleyen ebeveynler ve yeterli düzeyde karşıladığını söyleyen ebeveynler arasında çok yeterli düzeyde karşıladığını ifade eden ebeveynler lehine olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12

CAPES-TR Faktör Yapıları ve Alt Ölçekleri Puanlarının Ebeveynin Çocuk Evlerinde Sorumlu Olduğu Çocuklarla Sorun Yaşama Sıklığına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		Çocuklarla sorun yaşama sıklığı		n	\bar{x}	Ss	F	p	Fark
Çocuk uyum sorunu	Davranışsal sorunlar	Hiçbir zaman ¹	64	14.0	9.3	9.160	0.000*	1-2	
		Nadiren ²	401	17.3	10.1				1-3
		Çoğu zaman ³	40	22.8	11.7				2-3
	Duygusal sorunlar	Hiçbir zaman ¹	64	2.2	2.2	4.413	0.013*	1-3	
		Nadiren ²	401	2.4	1.9				2-3
		Çoğu zaman ³	40	3.3	2.0				
	Toplam	Hiçbir zaman ¹	64	16.3	10.4	9.335	0.000*	1-3	
		Nadiren ²	401	19.7	11.3				2-3
		Çoğu zaman ³	40	26.1	12.7				
Ebeveyn yeterlik	Hiçbir zaman ¹	64	177.1	15.1	10.734	0.000*	1-2		
	Nadiren ²	401	167.4	23.0				1-3	
	Çoğu zaman ³	40	156.5	25.3				2-3	

* $p < 0.05$

Tablo 12 incelendiğinde CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanı ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanı ebeveynin çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocuklarla sorun yaşama sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Farkın çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocuklarla hiçbir zaman sorun yaşamadığını belirten ebeveynler ile nadiren ve çoğu zaman sorun yaşadığını belirten ebeveynler arasında hiçbir zaman sorun yaşamadığını belirten ebeveynler lehine olduğu sonucu ortaya konmuştur. Ayrıca çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocuklarla nadiren ve çoğu zaman sorun yaşadığını belirten ebeveynler arasında nadiren sorun yaşadığını belirten ebeveynler lehine bir farkın ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

Duygusal sorunlar faktör puanı ve toplam alt ölçek puanı ebeveynin çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocuklarla sorun yaşama sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0.05$).

Farkın çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocuklarla çoğu zaman sorun yaşadığını belirten ebeveynler ile hiçbir zaman sorun yaşamadığını ve nadiren sorun yaşadığını belirten ebeveynler arasında hiçbir zaman sorun yaşamayan ve nadiren sorun yaşadığını belirten ebeveynler lehine olduğu sonucu ortaya konmuştur.

Tartışma ve Sonuç

CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanının ve toplam alt ölçek puanının çocuğun yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın 7-12 yaş arasında çocuğu olan ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır (Tablo 3). Çalışmada 2-3 yaş ya da 4-6 yaş arasında olan çocukların 7-12 yaş arasında olan çocuklara göre daha fazla uyum ve davranışsal sorunlar yaşadığı söylenebilir. Bebeklikten gelen alışkanlıklarını sürdüren çocukların daha büyük çocuklara göre dezavantajlı olduğu belirtilebilir. Gelişimsel krizlerin yaşanması ve çevreye uyum sağlama sürecinde 2-3 yaşta uyum sorunlarının fazla görülmesi beklenebilir. Alan yazındaki bilgiler, bulgularla tutarlılık göstermektedir. Elibol (2007) ve Elibol vd. (2006), 1-3 yaş aralığındaki çocukların dönemine özgü problemleri olduğunu ve ebeveynleri tarafından başa çıkılmasının zor olduğunu bildirmiştir. 31 ayrı toplumda 6-16 yaş arasındaki çocukların duygusal ve davranışsal sorunlarının incelendiği araştırmada, önemli ölçüde 24 toplumun 8'inde dışsallaştırma sorun puanlarının yaşla birlikte düşme eğiliminde olduğu raporlanmıştır (Rescorla vd., 2007). Sayal (2017) da yaş arttıkça sorunların azaldığını belirtmiştir. Neden olarak yaş ve gelişimin ilerlemesiyle olgunlaşma, iletişimin de geliştiği, diğerlerinin duygu ve düşüncelerini fark ederek hareket edilmesi gösterilmiştir. Doğan Keskin ve Baykoç (2015) çalışmasında, 0-6 yaş grubu çocukların uyum ve davranış sorunlarının 7-12 yaşa göre daha fazla olduğunu saptamıştır. Ancak çocuk yaşının anlamlı bir farklılık oluşturmadığını belirten çalışmalar da mevcuttur (Eratay, 2011; Nunes vd., 2021; Rescorla vd., 2007; Yoldaş, 2020).

Ebeveyn yeterlik alt ölçek puanının çocuğun yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın 7-12 yaş arasında çocuğu olan ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır (Tablo 3). Çalışmada 2-3 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin, 7-12 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlere göre çocuklarının davranışlarıyla baş edebilmede özyeterliklerinin daha düşük olduğu, çocukların yaşı arttıkça ebeveynlerin baş etme düzeylerinin de arttığı belirtilebilir. Yaş arttıkça bilişsel gelişim de ilerlemekte, çocukların ifade etme becerileri gelişmekte ve somut işlem döneminde olan çocukların sorunları iletişim kurularak daha rahat çözülebilmektedir. Ancak Çattık ve Aksoy (2018) ebeveyn özyeterlik düzeylerinin çocuk yaşına göre farklılık göstermediğini raporlamıştır.

Duygusal sorunlar puanının çocuğun yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir (Tablo 3). Duygusal sorunların çocuk yaşından etkilenmediği söylenebilir. Yoldaş (2020)'ın çalışması bulgularla benzerlik göstermekteyken Sayal (2017)'in çalışması, büyük çocukların daha az duygusal problem yaşadığını göstermiştir. Aksine Rescorla vd. (2007), ortalama

içselleştirme/duygusal sorun puanlarının yaşla birlikte artma eğiliminde olduğunu, ancak yaş etki büyüklüğünün 24 toplumdaki sadece 5'inde anlamlı olduğunu belirtmiştir. Roza, Hofstra, Van Der Ende ve Verhulst (2003), küçük (4-11) yaşındaki çocukların büyük (12-16) yaşındaki çocuklara göre duygusal sorunlarının daha az olduğunu ve takip edilen süre içinde azaldığını bildirmiştir. Cabaj, McDonald ve Tough (2014), 8 yaşında olan çocukların ortalamasının üzerinde duygusal yönden sağlıklı olduklarını (84.9%) belirtmiştir. Yaş değişkenine göre duygusal sorunlara ilişkin farklı sonuçlar ortaya çıkmış olup katılımcıların özellikleri ve yöntemlerin farklılığından kaynaklı alan yazında bir tutarlılık saptanmadığı düşünülmektedir.

CAPES-TR'nin davranışsal ve duygusal sorunlar faktör puanları ile toplam ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanlarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir (Tablo 4). Bu durum ebeveynlerin çocuk gelişimi ve bakımı konusundaki benzer yeterlik düzeylerinin ve cinsiyet ayrımı gözetmeden çocuk-ebeveyn ilişkisini tesis etmelerinin bir sonucu olabilir. Ancak Rescorla vd.(2007)'nin 6-16 yaş arasındaki çocukların (N = 55.508) duygusal ve davranışsal sorunlarına ilişkin çok kültürlü araştırmasında, 6- 11 yaşları arasındaki erkeklerin duygusal sorunlarının tüm toplumlarda, davranışsal sorunlarının 28 toplumun 19'unda, toplamdaki sorunlar bazında ise 24 toplumdaki sadece 2'sinde anlamlı düzeyde yüksek olduğu vurgulanmıştır.

Alan yazında ebeveyn yeterliği konusunda ise cinsiyet değişkenine göre benzer bulgulara rastlanmıştır (Coleman ve Karraker, 2000; Çattık ve Aksoy, 2018; Eratay, 2011; Ogelman ve Topaloğlu, 2014; Özdemir, 2019; Telef, 2013; Yoldaş, 2020). Özdemir (2019) cinsiyetin tek başına anlamlı olmayacağını belirtmiştir. Bulgulardan farklı olarak Şahin (2020), erkek çocuğu olan ebeveynlerde daha yüksek ebeveynlik stresinin oluştuğunu belirtmiştir. Buna göre erkek çocuğu olan ebeveynlerin özyeterliklerinin düşük olduğu söylenebilir. Kıvrak Kunt (2019) da bu bulguyu destekleyecek şekilde, 5-6 yaş kız çocuğu olan annelerin özyeterliklerinin yüksek olduğunu belirtmiştir.

CAPES-TR'nin davranışsal ve duygusal sorunlar faktör puanının, toplam alt ölçek puanının ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanının çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın çocuğunun duygusal ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşıladığını ifade eden ebeveynler lehine olduğu bulunmuştur (Tablo 5). Çocuğunun duygusal ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılayan ebeveynlerin çocuklarında diğer ebeveynlerin çocuklarına göre daha az duygusal, davranışsal ve uyum sorunu yaşandığı öngörülebilir. Ayrıca çocuğunun duygusal ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılayan ebeveynlerin diğerlerine göre çocuklarının davranışlarıyla baş edebilmesinde özyeterliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Çocukların duygusal yakınlığa, ilgiye, sevgiye, temasa, güvenliğe ihtiyaçları vardır. Duygusal ihtiyaçları yeterli düzeyde karşılanan çocuk, kendini daha kolay ifade edebilmekte, anlaşılabilen, güvende hissedebilmekte;

böylece gelişim sorunlarını ebeveyn-çocuk işbirliğiyle daha kolay çözümlenebilmekte, ebeveynse kendini daha yeterli hissedebilmektedir. Güneş (2015) ve Yörükoğlu (2007), çocukluk döneminde duygusal gelişimin aktif olduğunu, sağlıklı birey olmak için çocukların duygusal ihtiyaçların karşılanması gerektiğini, aksi durumda duygusal ihmal yaşanacağı için çocukların olumsuz duygularla yaşamını sürdürecekleri veya uyum sorunlarının yaşanabileceğini belirtmiştir. Öngider (2013), duygusal doyum yaşayan çocuğun güven içinde çevresiyle iletişim kurabileceğini, ancak bunu yaşayamayan çocuğun hırçınlık, huysuzluk, huzursuzluk, agresiflik, çatışmacı davranışlar gibi dengesiz durumlar yaşayabileceğini ifade etmiştir (Güneş, 2015). Çocuğun psikolojisi, ebeveyn davranışlarıyla şekillendiği için yeterli ebeveyn özellikleri göstermeyen ailelerin çocuğunda psikolojik sorunların görülebildiği bildirilmiştir (Öngider, 2013). Çocuğuna karşı duyarlı, hassas, temas edici, ilgili ve sevgi dolu olan, sosyal, duygusal ihtiyaçlarını destekleyen, rehberlik eden, olumlu etkileşimlerde bulunan, güvenli ortam oluşturan, yeni denemelere fırsat veren ebeveynlerin yeterlik düzeylerinin iyi seviyede olabileceği, çocuklarında daha az uyum sorunlarının yaşanabileceği değerlendirilmektedir. Nitekim bu çalışmanın sonuçlarıyla alan yazın uyum göstermektedir. Corso (2007), çocukların sorunlu davranışlarda bulunabileceğini ancak çocukların davranışlarını iyi gözlemleyebilen, kaygılı veya çelişkili durumlarında destekleyebilen ebeveynlerin; çocuklarının duygusal gelişimini olumlu etkilediklerini, bu çocukların daha az sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Kurt (2015), çocukların duygusal becerileri arttıkça davranış problemlerinin azaldığını raporlamıştır.

CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanının, duygusal sorunlar faktör puanının, toplam ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanının çocuğuyla sorun yaşama sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın hiçbir zaman sorun yaşamadığını ifade eden ebeveynler ve nadiren sorun yaşadığını ifade eden ebeveynler lehine olduğu bulunmuştur (Tablo 6). Çocuğuyla hiçbir zaman sorun yaşamayan veya nadiren sorun yaşayan ebeveynlerin çocuklarında diğerlerine göre daha az uyum sorunu görüldüğü, ebeveynlerin diğerlerine göre çocuklarının davranışlarıyla baş edebilmede özyeterliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. İnan (2010), ebeveynlerin en çok TV izlemeye bağlı ortaya çıkan davranış problemleri, beslenme, çocuk korkuları, davranış bozukluğu, çocukla oyun oynamadaki yetersizlikler, gelişimsel problemler ve kardeş kıskançlığıyla ilgili sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Ebeveyn çocuk ile ne kadar fazla sorun yaşarsa çocuğun inatçılık, saldırganlık, öfke davranışları o kadar artış gösterebilir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerinde olabildiğince pozitif kalması ve sorun yaşamaması gerektiği belirtilebilir. Çalışmadan edinilen bulguyla alan yazın tutarlılık göstermektedir. Demirtaş Zorbaz (2018) çocukla yaşanan sorun ve kurulan olumlu ilişkinin ebeveyn özyeterliliğini anlamlı düzeyde yordadığı, çocuğuyla sorun yaşayan ve olumlu ilişki kuramayan ebeveynlerin düşük seviyede, çocuğuyla sorun yaşamayan ve olumlu ilişki kuran ebeveynlerinse yüksek seviyede ebeveyn özyeterliliği olduğu raporlanmıştır. Ebeveyn özyeterliliğinin çocuğun duygusal ve davranışsal sorunlarıyla ilintili olduğu (Ahun, 2018; Coyle vd.,

2021; Day, Factor ve Szkiba-Day, 1994), Meunier, Roskam ve Browne, 2011), çocuğuyla sorun yaşayanlarda çocuk uyum sorununun ve düşük ebeveyn yeterliğin görüldüğü (Day vd., 1994) kaydedilmiştir. Kimi zaman ebeveynlerin yaşadığı çatışmanın olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileriyle çocuğa yansıtılmasının çocuk davranış sorunlarıyla ilişkili olduğuna dikkat çekilmiştir (Güven, 2013). Aksine çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuran, ilgi, istek ve ihtiyaçlarına duyarlı davranan, kaliteli vakit geçiren ve çatışmaya girmeyen ebeveynlerin yeterlik seviyelerinde artma olabileceği gibi ebeveynleriyle hiç sorun yaşamayan veya nadiren yaşayan, ihtiyaçları giderilen çocukların da daha az uyum sorunları yaşayabilecekleri düşünölmektedir. Ancak ebeveyn çocuk arasındaki ilişkide kararsız, tutarsız, aşırı hoşgörölü vb. olduğunda bazı problemlerle karşılaşılması muhtemeldir. Akçınar ve Özbek (2021)'in çalışmasında annelerin çocuklarına yönelik sıcak davranışı arttıka çocukların dışsallaştırma ve duygusal davranış sorunlarının arttığını, uyum sorunlarının yaşandığını saptamıştır. Bu nedenle ebeveyn-çocuk ilişki ve iletişim örüntüsünün kaliteli (Jones ve Prinz, 2005), sağlıklı, tutarlı ve demokratik olmasına özen gösterilmesi gerekir.

CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanının ve toplam alt ölçek puanının ebeveynin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin çok yeterli olduğunu ifade eden ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır. Duygusal sorunlar faktör puanının ebeveynin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin yeterli ve çok yeterli olduğunu ifade eden ebeveynler lehine olduğu bulunmuştur. (Tablo 7). Çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin çok yeterli ve yeterli olduğunu ifade eden ebeveynlerin çocuklarında kararsızlara göre daha az duygusal sorun, çok yeterli olduğunu ifade eden ebeveynlerin çocuklarında diğerlerine göre daha az davranış ve uyum sorunu olduğu belirtilebilir. Bu çalışmada ebeveynlerin bakım personeli olmaları nedeniyle gelişim ve eğitim konusunda bilgili olmalarının yanı sıra bilgi düzeyleri arttıka iletişim ve etkileşimleri daha iyi olabileceğinden dolayı çocuklarının farklı sorunlarına nasıl yaklaşılabileceğine dair fikirleri de artış gösterebilir. Böylece çocuğuna sağlıklı yaklaşım gösteren ebeveyn, kendisini daha yeterli hissederken çocuğunun da uyum sorunlarında azalma olabilir. Ancak bu konuda emin olmayan/kararsız ebeveynlerin çocuklarına davranışları da tesadüfi olabileceği ve bu durumun uyum sorunlarını ortaya çıkarabileceği değerlendirilmektedir. Acar, Semerci ve Yaman (2021), çalışmalarında bakım personelinin çoğunun çocuk gelişimi ve eğitiminde temel bilgi ve becerilere sahip olduklarını göstermiştir. Özbek (2009), ebeveynin çocuğun gelişimsel özelliklerinin farkında olarak sağlıklı ve sıcak iletişim kurduğunda, duygusal ve diğer ihtiyaçlarını karşılamaya önem verdiğinde, duygusal ve davranış problemlerinde azalma görölebileceğini belirtmiştir. Nitekim problemlerle etkili başa çıkabilmek için ebeveyn-çocuk ilişkisinin düzenlenmesi, ebeveynlere anababalık becerilerinin kazandırılması, çocuk gelişimi ve eğitimi, problem çözme hakkında bilgi ve yeterliliklerinin

geliştirilmesi gerekir (Özbe, 2010). Bu sonuçlar dikkate alındığında alan yazının yapılan araştırmanın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir.

Ebeveyn yeterlik alt ölçek puanının ebeveynin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin yeterli ve çok yeterli olduğunu ifade eden ebeveynler lehine olduğu belirtilmiştir (Tablo 7). Çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeyinin yeterli ve çok yeterli olduğunu ifade eden ebeveynlerin kararsız ebeveynlere göre çocuklarının davranışlarıyla baş edebilmede özyeterliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Alan yazında bulguları destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Elibol (2007) ve Elibol vd. (2006), annelerin çocuk gelişimi ve eğitimi konusundaki bilgi düzeylerinin artmasına paralel olarak ebeveyn özyeterlik puanlarında artış olduğunu, olumlu ebeveynlik becerilerinde yükselmenin görüldüğünü; tam tersine bilgi düzeylerinin azalmasına bağlı olarak ebeveyn özyeterlik düzeyleri ile olumlu ebeveynlik becerilerinde azalmanın görüldüğünü bildirmiştir. Bir araştırmada 5-6 yaş çocuğu olan annelerden çocuk yetiştirmeye ve okulöncesine yönelik eğitim alanların almayan annelere göre özyeterliklerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Kıvrak Kunt, 2019). Ersanlı Kaya, (2013), ebeveynliğe yönelik uyum desteği programına katılan gebelerin ebeveynlik bilgi ve becerilerinde yükselmenin olduğunu, ebeveyn özyeterlik algılarının arttığını raporlamıştır.

CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanının ve toplam puanının ebeveynin geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duymasına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın geçmişte psikolojik sorun yaşamadığını söyleyen ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır (Tablo 8). Geçmişte psikolojik sorun yaşamadığını söyleyen ebeveynlerin çocuklarında daha az davranışsal sorun ve uyum sorunu görüldüğü belirtilebilir. Zorlu yaşam olaylarıyla karşılaşmayan ya da karşılaşmasına rağmen etkilenmeyen ebeveynlerin psikolojisinde dalgalanma olmayabileceği öngörülebilir. Böyle ebeveynlerin tutumlarında değişiklik olmayabileceği veya az olabileceği, pozitif ebeveyn-çocuk ilişkisini sürdürebileceği dikkate alınırca çocuklarında uyum ve davranış sorunlarının az görülmesi muhtemeldir. Alan yazın bulguları destekler niteliktedir. Cabaj vd. (2014), geçmişte psikolojik sorunları olan veya riski altında bulunan annelerin çocuklarında dışsallaştırma sorununun iki kat daha olası olduğunu belirtmiştir. Brown, Copeland, Sucharew ve Kahn (2012), düşük gelirli ailede yetişen 3-4 yaş çocukların %24'ünün sosyal duygusal sorunları olduğunu, bunların %45'inin depresif belirtili ebeveynleri olduğu kaydedilmiştir. Atan (2020), annenin psikolojik iyi oluş düzeyinin çocuğun düşük dışsallaştırma sorununu önemli ölçüde yordadığını göstermiştir. Çocuklardaki düşük dışsallaştırmaya (davranışsal sorunlar karşısında duyguların kontrol edilmesi ve olumlu davranış gösterilmesi) yönelik toplam varyansın %8'inin anne, %4'ünün baba psikolojik iyi oluş düzeyiyle açıklandığını kaydetmiştir. Buna göre ebeveyn psikolojik iyi oluşunun yüksek düzeyde olmasının çocuklarda davranışsal ve uyum sorunları açısından önleyici nitelik taşıdığı belirtilebilir (Rominov vd.,2016).

Duygusal sorunlar faktör puanının ebeveynin geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duymasına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın psikolojik sorun yaşamadığını ve psikolojik destek alan/almaya devam ettiğini belirten ebeveynler lehine olduğu tespit edilmiştir (Tablo 8). Psikolojik sorun yaşamayan ve sorun yaşaması nedeniyle psikolojik destek alan/almaya devam ettiğini belirten ebeveynlerin çocuklarının psikolojik destek almayanların çocuklarına göre daha az duygusal sorun yaşadıkları söylenebilir. Her ebeveynin hayatı boyunca karşılaştığı sorunları olabilmektedir. Ancak sınırlarını aşan ve çözmekte zorlandığı alanlarda uzman desteği almasının, hem kendi iyilik hali hem de çocuğuna yaklaşımı ve sonuçları açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Atan (2020), anne ve baba psikolojik iyi oluşlarının çocukların düşük içselleştirmenin (duygusal sorunlar karşısında duyguların kontrol edilmesi ve olumlu davranış gösterilmesi) yordayıcısı olduğunu, çocukların düşük içselleştirmeye ilişkin toplam varyansın %6'sının annebaba psikolojik iyi oluş düzeyleriyle açıklanabileceğini vurgulamıştır. Rominov vd. (2016), yüksek düzeyde psikolojik sıkıntısı olan ve ebeveyn yeterliği düşük babaların 4-5 yaştaki çocuklarına olumsuz davrandıklarını, bu çocukların 8-9 yaşlarına geldiğinde duygusal ve davranışsal sorunlar gösterdiğini aktarmıştır. Benzer şekilde ebeveynde var olan duygusal problemlerin çocuğun içselleştirme sorunlarının önemli yordayıcısı olduğu, duygusal ve davranışsal problem riskini artırdığı yapılan araştırmalarda belirtilmiştir (Baker, Blacher ve Olsson, 2005; Fosco, Sloan, Fang ve Feinberg, 2022).

Ebeveyn yeterlik alt ölçek puanının ebeveynin geçmişte psikolojik desteğe ihtiyaç duymasına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın geçmişte psikolojik bir sorun yaşamadığını söyleyen ebeveynler ve psikolojik bir sorun yaşamasına rağmen destek almadığını belirten ebeveynler arasında geçmişte psikolojik bir sorun yaşamadığını söyleyen ebeveynler lehine olduğu saptanmıştır (Tablo 8). Geçmişte psikolojik sorun yaşamadığını söyleyen ebeveynlerin diğer gruba göre çocuklarının davranışlarıyla baş edebilmede özyeterliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Psikolojik sorun, derin etkileri nedeniyle zorluk yaşatmasına rağmen böyle bir sorunun yaşanmaması ebeveynlerin yeterliğini olumlu etkilemiş olabilir. Weaver, Shaw, Dishion ve Wilson (2008), daha yüksek özyeterliğe sahip ebeveynlerin stres durumunda daha az umutsuzluğa kapıldığını, durumu tolere ederek problemlere daha sabırla yaklaştığını ve kendilerini yeterli gördüğünü bildirmiştir. Benzer şekilde Bor ve Sanders (2004), anne yeterlik duygusuyla geçmişte psikiyatrik öykünün negatif yönde ilişkili olduğunu, geçmişte psikiyatrik sorun varlığında ebeveyn yeterliğinde azalma olduğunu raporlamıştır. Rominov vd. (2016), ruhsal sorun yaşayan babaların ebeveyn yeterliğini artırmak için hedeflenen destek programlarının, orta çocukluk dönemindeki çocukların duygusal ve davranışsal sorunlarıyla ilişkili olan ebeveyn davranışları açısından kayda değer olduğunu belirtmiştir. Ancak ebeveynlerin kendi ruh sağlığına ilişkin değerlendirmeleriyle özyeterlikleri arasında farklılık bulamadığını belirten Önal (2021), ruh sağlığına ilişkin olumlu değerlendirmelerin artmasıyla yeterliklerin de arttığını belirtmiştir.

CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanının, duygusal sorunlar faktör puanının ebeveynin sportif faaliyetlere katılım sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler lehine olduğu bulunmuştur. Toplam alt ölçek puanının ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanının ebeveynin sportif faaliyetlere katılım sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın çoğu zaman ve her zaman sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynler lehine olduğu ortaya konmuştur (Tablo 9). Sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynlerin çocuklarının diğerlerine göre daha az davranışsal ve duygusal sorun veya uyum sorunu yaşadığı, ayrıca sportif faaliyetlere katıldığını belirten ebeveynlerin diğerlerine göre çocuklarının davranışları ile baş edebilmede özyeterliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Ebeveynlerin sportif faaliyetlere katılmasının fiziksel ve ruhsal dinginliği sağlayabileceği, sosyal gelişimlerine katkı sunabileceği, ebeveyn yeterlilik duygusunu artırabileceği düşünülmektedir. Sporla gelişen ve değişen ebeveynlerinse çocuklara daha olumlu ve sabırlı yaklaştıkları, çocuklardaki uyumu ve dinginliği koruyabildikleri değerlendirilmektedir. Alan yazında ilgili ölçek kullanılarak ebeveynin sportif faaliyetlere katılımını araştıran çalışmaya rastlanmamış olup bu yönüyle alana katkı sunmuştur. Çocuk uyum sorunuyla ilgili olmasa da benzer ebeveyn yeterlik çalışmaları bulunmaktadır. Uzun (2019), fiziksel aktivite arttıkça ebeveyn özyeterliğin zayıf düzeyde olsa da arttığını belirtmiştir. Annelerin fiziksel aktivite düzeyleriyle ebeveyn yeterlilik duygusu arasında pozitif ilişki olduğunu, en fazla (sık sık) fiziksel aktivite bildiren annelerin orta (bazen) veya düşük (hiç, nadiren) aktivite belirtilenlere göre özyeterliklerinin yüksek olduğunu kaydetmiştir. Studts, Pilar, Jacobs ve Fitzgerald (2019), ruhsal etkileri, enerjiyi artırması, bilişsel becerilere katkısı nedeniyle fazla düzeydeki fiziksel aktivitenin ebeveyn yeterlik duygusuyla birlikte ebeveyn becerilerini ve kullanılan yöntemlerin niteliğini geliştirebileceğini raporlamıştır. Ancak Kızılelmas (2021), özellikle kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet algısından, çocuk ve ev sorumluluğundan, çalışma hayatındaki rollerinden dolayı kadınların spora yeterince vakit ayıramadıklarını belirtmiştir. Bu çalışmada ebeveynlerin % 87.5'inin kadınlardan oluştuğu, sadece ebeveynlerin üçte birinin sportif faaliyetlere düzenli katıldıkları görülmüştür.

CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanının ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanının ebeveynin yaptığı işten memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın yaptığı işten tamamen ve oldukça memnun olduğunu belirten ebeveynler lehine olduğu bulunmuştur. Duygusal sorunlar faktör puanının ve toplam alt ölçek puanının ebeveynin yaptığı işten memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın yaptığı işten tamamen memnun olduğunu belirten ebeveynler lehine olduğu kaydedilmiştir (Tablo 10). Yaptığı işten memnun olduğunu belirten ebeveynlerin çocuklarının diğerlerine göre daha az davranışsal ve duygusal sorun yaşadıkları, ebeveynlerin ise diğerlerine göre çocuklarının davranışlarıyla baş edebilmede özyeterliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Alan yazında bakım personeli olarak çalışan ebeveynlerin yaptıkları işten

memnun olmalarıyla çocuklarının uyum sorunları ve ebeveyn yeterliklerine ilişkin doğrudan çalışma bulunmamakta olup alan yazına katkıda bulunulmuştur. Keten (2017), bakım personelinin çocuklarla çalışmaktan ve onlara katkı sunmaktan son derece memnun olduğunu belirtmiştir. Kılıç (2019), çocuk evlerinde çalışan bakım personelinin %95.7'sinin yaptığı işten ve hizmetten memnun olduğunu dile getirdiklerini söylemiştir. İşten memnuniyet, bireyin işiyle ilgili olumlu duyguya (Jung, Hong ve Sok, 2021) ve performansa sahip olduğu anlamına gelebilir. Jung vd., (2021), Güney Kore'de bakım personelinin iş tatminlerinin bakım hizmetlerinin kalitesiyle pozitif ilişkili olduğunu, ancak bakım verenle çocuk etkileşiminin iş tatminin de ötesinde değerli olduğunu vurgulamıştır. Fein (2014) ise iş memnuniyetinin sorumlu olunan çocukların duygularını pozitif yönde etkilediğini belirtmiştir. Bakım verenin iş memnuniyetinin hizmete yansmasıyla birlikte kaliteli çocuk bakımı ortaya çıkabilir. Çalıştığı işten memnun olan ebeveynlerin ise çocuklarına karşı daha yetkin ve özyeterliliği bulunan ebeveyn olarak davranabildikleri, çocuklarının da daha uyumlu oldukları söylenebilir.

CAPES-TR'nin davranışsal sorunlar faktör puanının, toplam ve ebeveyn yeterlik alt ölçek puanının ebeveynin çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını yeterli ve çok yeterli düzeyde karşıladığını söyleyen ebeveynler lehine olduğu belirlenmiştir. Duygusal sorunlar faktör puanı ebeveynin çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocukların duygusal ihtiyaçlarını çok yeterli düzeyde karşıladığını ifade eden ebeveynler lehine olduğu bulunmuştur (Tablo 11). Korunmaya ihtiyacı olan çocukların duygusal ihtiyaçlarını çok yeterli düzeyde karşıladığını ifade eden ebeveynlerin kendi öz çocuklarında daha az duygusal sorun; yeterli ve çok yeterli düzeyde karşıladığını ifade eden ebeveynlerin çocuklarında daha az davranışsal sorun veya uyum sorunu yaşanacağı, yeterli düzeyde karşılamayanlara göre çocuklarının davranışlarıyla baş edebilmede özyeterliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Konu ile ilgili doğrudan çalışmaya rastlanmamış olup alan yazına katkı sağlanmıştır. Çalışmada çocuğun duygusal ihtiyacının farkında olan, bu ihtiyaçları görevli olduğu korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik çok yeterli düzeyde yaptığını belirten ebeveyn oranının % 27; yeterli düzeyde yapmadığını belirtenlerin oranının % 6.7, geriye kalanların yeterli düzeyde yaptığını söylediği görülmüştür. Bulgularla kısmen benzer olarak Öztürk (2018), bakım personelinin aynı konuya ilişkin % 63,7'sinin "yeterli", % 26'sının "çok yeterli" olarak değerlendirdiğini, %2,0'sinin kendini "yetersiz" olarak gördüğünü ancak kurumda en fazla sorun yaşanan üç problem içinde çocukların duygusal ihtiyaçlarının karşılanamaması olduğunu tespit etmiştir. Bakım personelinin duygusal ihtiyacın kapsamına ilişkin bilgi eksikliği veya duygusal ihtiyaçları karşılamada yetersiz olduğunu söylemekten kaçınmanın etkisi olabileceği, daha detaylı inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir. (Keten, 2017), çocuk evleri modelinde korunmaya ihtiyacı olan çocukların fiziksel, eğitim, sağlık

ihtiyaçlarının karşılandığı gibi artık ilgi, alaka, sevgi, değer gibi duygusal ihtiyaçların da karşılandığını, ev, komşuluk ve toplumsal ilişkilerle sosyalleştiklerini, birey olarak hareket edebildiklerini raporlamıştır. Ancak araştırmalarda çocuk evlerinin tüm imkânlarla rağmen duygusal bağ olarak aile ortamını tutamayacağı (Keten, 2017), sevgi eksikliğini kapatamayacağı belirtilmiştir (Aykul, 2019). Çocuk evlerinin okul ya da tam bir aile ortamı olmadığı, özel bir ortam (Kaplan, 2016) ya da arkadaş ortamı olarak tanımlandığı (Keten, 2017) görülmüştür. Bulgulardan farklı olarak Atli ve Kutlu (2012) ve Şahin (1994), korunmaya ihtiyacı olan çocukların fiziksel ihtiyaçlarının yeteri kadar karşılandığı ancak duygusal ihtiyaçların tam anlamıyla karşılanmadığını kaydetmiştir. Aykul (2019), personelin iş yükünden kaynaklı çocuklarla yeterli kaliteli zaman geçirilmediğini belirtmiştir. Bettmann, Mortensen ve Akuoko (2015), Ganalı yetimhane bakıcılarıyla yaptıkları çalışmada bakıcıların; bakıcıya ulaşma, uyum sağlama, anne sevgisi, zaman, ilgi gösterilme, sarılma, tutma, güvenlik, dikkat olarak duygusal ihtiyaçları tanımladığı ancak yetimhanedeki çocuklar için bu ihtiyaçların nasıl karşılanması gerektiği konusunda eğitim ve desteğe ihtiyaç duyduklarını söylemiştir. Son yıllarda kurum tipi bakımdan ev tipi bakıma geçişin olması, ev ortamında daha samimi atmosferin oluşturularak sosyal ebeveynlik rollerini üstlenen bakım personelinin korunmaya ihtiyacı olan çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılaması ve bunları kendi yaşam alanlarına aktararak öz çocuklarıyla daha az uyum sorun yaşamaları mümkündür. Alan yazındaki farklılık sebebinin kurum tipi hakkında yapılan yorumlardan, çocuk evlerinin birebir aile ortamındaki duygusal bağa eş değer olmamasından ve bakım, temizlik yapma, yemek hazırlama, ödev yaptırma gibi fazla iş yükünden kaynaklanabileceği tahmin edilmektedir.

CAPES-TR'nin davranışsal, duygusal sorunlar faktör puanı, toplam alt ölçek puanı ile ebeveyn yeterlik alt ölçek puanının ebeveynin çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocuklarla sorun yaşama sıklığına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, farkın hiçbir zaman sorun yaşamadığını belirten ebeveynler ve nadiren sorun yaşadığını belirten ebeveynler lehine olduğu görülmüştür (Tablo 12). Çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocuklarla hiçbir zaman sorun yaşamayan ve nadiren sorun yaşadığını belirten ebeveynlerin çocuklarının çoğu zaman sorun yaşayanların çocuklarına göre daha az davranışsal, duygusal veya uyum sorunu yaşadığı, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarıyla baş edebilmede özyeterliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Anlaşılan, dinlenen, saygı gösterilen, sağlıklı iletişim kurulan çocuklar daha duyarlı ve uyumlu olmaya başlar. Hassas, duyarlı yaklaşım ve yöntemleri sürdürerek sorumlu olduğu çocuklarla hiçbir zaman ve nadiren sorun yaşayan ebeveynler, kendi çocuklarına da benzer şekilde yaklaşacağı için uyum sorunlarıyla karşılaşma olasılıklarının düşebileceği, bu beceriyi gösterebilme kapasitesine ve inancına sahip oldukları için de özyeterliklerinin yüksek olabileceği çıkarımı yapılmaktadır. Alan yazında bakım personeli olarak çalışan ebeveynin çocuk evlerinde sorumlu olduğu çocuklarla sorun yaşama sıklığına göre çocuklarında uyum sorunu ve ebeveyn yeterliğinin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin

araştırmaya rastlanmamış olup alan yazına katkı sağlanmışır. Ancak Ketten (2017) çocuk evlerinde çalışan bakım personelinin korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla yaşadıkları sorunlarda kendilerinin çözüm bulduğunu veya mesai arkadaşları, ev sorumlusu veya Koordinasyon Merkezindeki uzmanlardan destek alabildiklerini belirtmiştir. Ayrıca içinde buldukları dönemin özelliğine göre bakım personelinin çocukların sorunlarının çözümüne hassas ve güven telkin edici yaklaşım gösterdikleri, çocukların kendi sınırlarına dikkat ettikleri raporlanmıştır. Yalçın (2011), çocukların çalışan personele karşı güven duyduklarını dile getirmiştir. Aykul (2019) olgun ve orta yaş seviyesindeki bakım personelinin en az lise eğitim düzeyine sahip evli ve çocuklu olmalarının, iletişim becerileri açısından avantaj sağlayabileceğini bildirmiştir.

Sonuç olarak CAPES-TR'den alınan puanların ebeveynler ve çocuklar için belirlenen değişkenler açısından (çocuğun cinsiyeti $p > 0.05$ hariç) anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($p < 0.05$) belirlenmiştir. Ebeveynlerin bireysel, psikolojik, sosyal, kültürel, sportif ve çocuk gelişimi ve eğitimi alanlarında desteklenmesinin özyeterliliği yüksek ebeveyne ve sağlıklı çocuk yetiştirilmesine katkıda bulunabileceği söylenebilir.

Öneri olarak; ebeveyn olmak isteyen çiftlerin çocuk gelişimi ve eğitimiyle ilgili bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik eğitim programlarına tabi tutulması, problemleri çözmelerine destek olmak için her aileye Aile hekimliğinde olduğu gibi bir çocuk gelişimi uzmanının atanması için yasal düzenlemelerin yapılması önemlidir. Çocuk gelişimi uzmanlarının ebeveynlere gelişimsel destek, sağlıklı iletişim becerileri ve ebeveyn tutum ve davranışları, uyum ve davranış problemlerine yönelik çözüm yöntemleri gibi konularda rehberlik ve danışmanlık hizmeti vermesi, ebeveyn-çocuk arasındaki duygusal bağın güçlendirilmesi için çalışmalar yapması önerilir. Ayrıca kurum tarafından ebeveynlere/bakım personeline yönelik vaka temelli eğitimler verilip uygulamalar yaptırılarak uyum sorunlarında nasıl sağlıklı yaklaşabileceği yönünde pratiklik kazandırılması, çalışan ebeveynlerin iş motivasyonlarının yükseltilmesi için çalışmalar yapılması, ebeveynlerin sportif faaliyetlere katılımı için gerekli işbirliklerinin sağlanması, önerilmektedir.

Etik beyan

Sosyal Hizmetlerde Çalışan Bakım Personelinin Ebeveyn Yeterliklerinin ve Çocuklarının Uyum Sorunlarının İncelenmesi başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Kaynakça

Abarashi, Z., Tahmassian, K., Mazaheri, M.A., Panaghi, L. & Mansoori, N. (2014). Parental self-efficacy as a determining factor in healthy mother-child interaction: a pilot study in Iran. *Iran*

J Psychiatry Behav Sci., 8(1), 19-25. 15 Şubat 2022 tarihinde <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24995026/> adresinden erişildi.

Acar, B., Semerci, M. & Yaman, Ö.M. (2021). Çocuk evlerinde çalışan bakım elemanlarının mesleki yeterliliklerinin çocuk eğitimi ve bakımı açısından incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51), 502-38. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.626495>

Ahun, M.N., Consoli, A., Pingault, J-B., Falissard, B., Battaglia M, Boivin M.,& Côté, S.M. (2018). Maternal depression symptoms and internalising problems in the offspring: The role of maternal and family factors. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 27(7), 921-32. doi: 10.1007/s00787-017-1096-6

Akçınar, B. & Özbek, E. (2021). İş-aile çatışmasının depresyon, ebeveynlik davranışları ve çocukların sosyal davranışsal gelişimi ile ilişkisi. *Nesne*, 9(22), 838-62. doi: 10.7816/nesne-09-22-06

Arı, R. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel.

Atan A. (2020). *5-6 yaş çocuklarda psikolojik iyi oluş: bir model önerisi ve ebeveynler ile öğretmenlerin kişilik tipleri, ego durumları ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin yordayıcı rolü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Atli, A. & Kutlu, M. (2012). Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Journal of Society & Social Work*, 23(1), 49-66. 15 Mart 2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48532/615975> adresinden erişildi.

Aycul, M. (2019). *Korunmaya ihtiyacı olan çocukların sosyal gelişiminde çocuk evlerinin rolü* (Sakarya örneği) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Bachem, R. & Casey, P. (2018). Adjustment disorder: a diagnosis whose time has come. *J Affect Disord*, 227, 243-53. doi: 10.1016/j.jad.2017.10.034

Baker, B.L., Blacher, J. & Olsson, M. (2005). Preschool children with and without developmental delay: behaviour problems, parents' optimism and well-being. *J Intellect Disabil Res.*, 49(8), 575-90. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2788.2005.00691.x>

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavior change. *Psychol Rev.*, 84(2), 191-215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>

Bettmann, J.E., Mortensen, J.M. & Akuoko, K.O. (2015). Orphanage caregivers' perceptions of children's emotional needs. *Children and Youth Services Review*, 49, 71-9. doi: 10.1016/j.childyouth.2015.01.003

- Bor, W. & Sanders, M.R. (2004). Correlates of self-reported coercive parenting of preschool-aged children at high risk for the development of conduct problems. *Aust Nz J Psychiat.*, 38(9), 738-45. doi: 10.1080/j.1440-1614.2004.01452.x
- Brown, C.M., Copeland, K.A., Sucharew, H. & Kahn, R.S. (2012). Social-emotional problems in preschool-aged children: opportunities for prevention and early intervention. *Arch Pediatr Adolesc Med.*, 166(10), 926-32. doi: 10.1001/archpediatrics.2012.793
- Buran, B. (2015). *Çocuk uyumu ve annebaba yeterlik ölçeği 2-12 yaş (CAPES-TR) [Child Adjustment and Parent Efficacy Scale (CAPES)]'in klinik ve toplum örneklemelerinde türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması (Uzmanlık tezi)*. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Cabaj, J.L., McDonald, S.W. & Tough, S.C. (2014). Early childhood risk and resilience factors for behavioural and emotional problems in middle childhood. *BMC pediatrics*, 14(1), 1-11. 15 Mart 2022 tarihinde <https://bmcpediatr.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2431-14-166> adresinden erişildi.
- Coleman PK & Karraker KH. (1998). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Dev Rev.*, 18(1), 47-85. <https://doi.org/10.1006/drev.1997.0448>
- Coleman, P.K. & Karraker, K.H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: conceptualization, measurement, and correlates. *Fam Relat.*, 49(1), 13-24. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2000.00013.x>
- Coleman, P.K. & Karraker, K.H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Ment Health J: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health.*, 24(2), 126-48. <https://doi.org/10.1002/imhj.10048>
- Coleman, P.K, Trent, A., Bryan, S., King, B., Rogers, N. & Nazir, M. (2002). Parenting behavior, mothers' self-efficacy beliefs, and toddler performance on the Bayley Scales of Infant Development. *Early Child Dev Care*, 172(2), 123-40. doi:10.1080/03004430210888
- Collins, W.A., Maccoby, E.E., Steinberg, L., Hetherington, E.M. & Bornstein, M.H. (2000). Contemporary research on parenting: The case for nature and nurture. *American Psychologist*, 55(2), 218. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.2.218>
- Corso, R.M. (2007). Practices for enhancing children's social-emotional development and preventing challenging behavior. *Gifted Child Today*, 30(3), 51-6. <https://doi.org/10.4219/gct-2007>
- Coyle, S., Sarma, K.M., Maguire, C. & De Flumere L. (2021). Building a predictive model of social-emotional adjustment: exploring the relationship between parenting self-efficacy, parenting

behaviour and psychological distress in mothers of young children in Ireland. *Int J Environ Res Public Health*, 18(6), 2861. doi: 10.3390/ijerph18062861

Çakmaklı, K. (2009). *100 soruda çocuk, ergen ve aile*. İstanbul: Nobel.

Çattık, M. & Aksoy, V. (2018). Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin sosyal destek, öz yeterlik ve yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 43(195), 65-77. doi: <http://dx.doi.org/10.15390/eb.2018.7246>

Day, D.M., Factor, D.C. & Szkiba-Day, P.J. (1994). Relations among discipline style, child behaviour problems, and perceived ineffectiveness as a caregiver among parents with conduct problem children. *Can J Behav Sci.*, 26(4), 520. <https://doi.org/10.1037/0008-400X.26.4.520>

DeCarlo, L.T. (1997). On the meaning and use of kurtosis. *Psychol Methods*, 2(3), 292-307. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.2.3.292>

Demirdöven, B. & Özyürek, A. (2022). Okul öncesi çocuğu olan annelerin ebeveynlik öz yeterlikleri ve tutumları arasındaki ilişki. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(82), 495-510. <https://doi.org/10.17755/esosder.953653>

Demirtaş Zorbaz, S. (2018). Ebeveyn özyeterkinliğinin yordayıcısı olarak ebeveyn-çocuk ilişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 144-53. 14 Mart 2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deubefd/issue/41774/487228> adresinden erişildi.

de Montigny, F. & Lacharité, C. (2005). Perceived parental efficacy: Concept analysis. *J Adv Nurs.*, 49(4), 387-96. doi: 10.1111/j.1365-2648.2004.03302.x

Doğan Keskin, A. & Baykoç, N. (2015). Hastanede Çocuk Gelişimi Birimi'ne yönlendirilen çocukların değerlendirilmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 101-13. 1 Nisan 2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/husbfd/issue/7893/103877> adresinden erişildi.

Elibol F. (2007). *12-36 aylar arasında çocuğa sahip annelere verilen grup eğitiminin annelerin anne babalık görevlerinde özyeterliklerine yönelik katkısının incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Elibol, F., Mağden, D. & Alpar, R. (2006). 12-36 aylar arasında çocuğu olan annelere verilen eğitimin annelerin ana-babalık görevlerinde öz yeterliliklerine katkısının incelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 3(1-2), 52-61. 12 Nisan 2022 tarihinde <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/66243/12-36-aylar-arasinda-cocugu-olan-annelere-verilen-egitimin-annelerin-ana-babalik-gorevlerinde-oz-yeterliliklerine-katkisinin-incelenmesi> adresinden erişildi.

- Engin, E.C. (2015). *Bir aile hekimliği bölgesinde kayıtlı 6-18 yaş arası çocuk ve ergenlerde görülen davranış ve uyum problemlerinin; bu çocuk ve ergenlerin ailelerinin demografik özellikleri, tutum ve davranışlarıyla olan ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Eratay, E. (2011). Okul öncesi çocuklarında davranış problemleri. *Educ Sci.*, 6(3), 2347-62. 11 Mart 2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsaedu/issue/19819/212066> adresinden erişildi.
- Ersanlı Kaya, C. (2013). *Gebelerde ebeveyn uyum desteği programının ebeveyn öz yeterlik algıları üzerine etkileri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ertuğrul, K (2014). *Ruhsal bozuklukların tanısıl ve sayımsal el kitabı DSM- 5* (5. bs.). Ankara: HYB.
- Fein, E. (2014). *Individual and systemic factors that contribute to job satisfaction and intention to turnover in residential youth-care workers* (PhD Thesis). Massachusetts School of Professional Psychology, Boston, MA.
- Fosco, G.M., Sloan, C.J., Fang, S. & Feinberg, M. E. (2022). Family vulnerability and disruption during the COVID-19 pandemic: prospective pathways to child maladjustment. *J Child Psychol Psychiatr.*, 63(1), 47-57. doi: 10.1111/jcpp.13458
- Groeneveld, R.A. & Meeden, G. (1984). Measuring skewness and kurtosis. *J R Stat Soc Ser D Stat.*, 33(4), 391-9. doi: 10.2307/2987742
- Güneş, A. (2015). *0-6 yaş dönemi çocuk eğitiminde 100 temel kural*. İstanbul: Timaş.
- Güven, E. (2013). *Çocuğun davranış sorunları ile algıladığı anne baba çatışması arasındaki ilişkiler: duygu sosyalleştirmenin aracı rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hopkins, K.D. & Weeks, D.L. (1990). Tests for normality and measures of skewness and kurtosis: their place in research reporting. *Educ psychol meas.*, 50(4), 717-29. doi:10.1177/0013164490504001
- Israel, G.D. (1992). *Determining sample size*. Florida: University of Florida Cooperative Extension Service Institute of Food and Agriculture Sciences, EDIS.
- İnan, H.Z. (2010). Anaokulu çağı çocukları olan anne-babaların karşılaştıkları problemler. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(188), 218-29. 10 Ocak 2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36196/407012> adresinden erişildi.
- İnce, E. (2013). *Kayseri İli'nde kurum bakımında olan 6-14 yaş grubu korunmaya muhtaç çocukların ruhsal uyum durumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

- Jones, T.L. & Prinz, R.J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clin Psychol Rev.*, 25(3), 341-63. doi: 10.1016/j.cpr.2004.12.004.
- Jung, S., Hong, Y. & Sok, S. (2021). Factors influencing quality of care service of caregivers for preschoolers. *Int J Environ Res Public Health*, 18(8), 4291. <https://doi.org/10.3390/ijerph18084291>
- Jusiene, R., Breidokiene, R. & Pakalniskiene, V. (2015). Developmental trajectories of mother reported regulatory problems from toddlerhood to preschool age. *Infant Behav Dev.*, 40, 84-94. doi: 10.1016/j.infbeh.2015.04.003
- Kaplan, H. (2016). *Çocuk evlerinde uygulanan dini rehberlik hizmetlerinin din görevlileri ve ev sorumluları açısından değerlendirilmesi: Çanakkale örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Üniversitesi, Çanakkale.
- Keten, D. (2017). *Korunmaya muhtaç çocuklar: ankara çocuk evleri üzerine niteliksel bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Kılıç, F. (2019). *Çocuk evlerinde çalışan bakım elemanlarında psikolojik sermaye algısı, iş doyum ve maneviyat arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Kıvrak Kunt, P. (2019). *5-6 yaş çocukların annelerinin ebeveyn öz yeterlik algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kızılelmas, F. (2021). Spor yapan kadınların bireysel ve toplumsal yaşam biçimlerinde meydana gelen değişimler: Düzce örneği. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 152-70. 3 Kasım 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1704594> adresinden erişildi.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Kurt, F.K. (2015). *Anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların duygusal beceri düzeylerinin ve problem davranışlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Maniadaki, K., Sonuga-Barke, E., Kakouros, E. & Karaba, R. (2005). Maternal emotions and self-efficacy beliefs in relation to boys and girls with AD/HD. *Child Psychiatry Hum Dev.*, 35(3), 245-63. doi: 10.1007/s10578-004-6460-3
- Meunier, J.C., Roskam, I. & Browne, D.T. (2011). Relations between parenting and child behavior: Exploring the child's personality and parental self-efficacy as third variables. *Int J Behav Dev.*, 35(3), 246-59. doi:10.1177/0165025410382950

- Moors, J.J.A. (1986). The meaning of kurtosis: Darlington reexamined. *Am Stat.*, 40(4), 283-4. <https://doi.org/10.1080/00031305.1986.10475415>
- Morawska, A., Sanders, M.R., Haslam, D., Filus, A. & Fletcher, R. (2014). Child Adjustment and Parent Efficacy Scale: Development and initial validation of a parent report measure. *Aust Psychol.*, 49(4), 241-52. <https://doi.org/10.1111/Ap.12057>
- Nunes, C., Martins, C., Ayala-Nunes, L., Matos, F., Costa, E. & Gonçalves, A. (2021). Parents' perceived social support and children's psychological adjustment. *J Soc Work*, 21(3), 497-512. <https://doi.org/10.1177/1468017320911>
- Ogelman, H.G. & Topaloğlu, Z.. (2014). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 241-71. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2014.14.1-5000091511>
- nal, B. (2021). *Vardiyalı alışan ebeveynler ile gündüz çalışan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik algıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). skdar Üniversitesi, İstanbul.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi ocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-40. <https://doi.org/10.5455/cap.20130527>
- zbey, S. (2009). *Anaokulu ve Anasınıfı Davranış leği'nin (PKBS-2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- zbey, S. (2010). Okul ncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Sosyal Politika alışmaları Dergisi*, 21(21), 9-18. 3 Kasım 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21100/227232> adresinden erişildi.
- zdemir, G. (2019). *Annelerin 3-6 yaş çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı ile ebeveyn öz yeterlik düzeyi arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk, E. (2018). *ocuk Evleri Sitesinde alışan Bakım Elemanlarının Problem özme Becerileri, ğrenilmiş Güçlülük ve ocuk Sevme Düzeyleri Arasındaki İlişki: Ankara İli rneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Perlmutter, M. & Hall, E. (1992). *Adult development and aging* (2th ed). New York: John Wiley and Sons.

- Rescorla L, Achenbach T, Ivanova MY, Dumenci L, Almqvist F, Bilenberg N, ... & Verhulst, F. (2007). Behavioral and emotional problems reported by parents of children ages 6 to 16 in 31 societies. *J Emot Behav Disord.*, 15(3), 130-42. doi:10.1177/10634266070150030101
- Rominov, H., Giallo, R. & Whelan, T.A. (2016). Fathers' postnatal distress, parenting self-efficacy, later parenting behavior, and children's emotional-behavioral functioning: a longitudinal study. *J Fam Psychol.*, 30(8), 907-17. doi: 10.1037/fam0000216
- Roza, S.J., Hofstra, M.B., Van Der Ende, J. & Verhulst, F.C. (2003). Stable prediction of mood and anxiety disorders based on behavioral and emotional problems in childhood: A 14-year follow-up during childhood, adolescence, and young adulthood. *Am J Psychiat.*, 160(12), 2116-21. doi: 10.1176/appi.ajp.160.12.2116
- Sanders, M.R. (2012). Development, evaluation, and multinational dissemination of the Triple P-Positive Parenting Program. *Annu Rev Clin Psychol.*, 8, 345-79. doi: 10.1146/annurev-clinpsy-032511-143104
- Sanders, M.R. & Woolley, M. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: Implications for parent training. *Child Care Health Dev.*, 31(1), 65-73. doi: 10.1111/j.1365-2214.2005.00487.x
- Sayal, B. (2017). *Anne babaların erken dönem uyumsuz şemalarının çocuk davranış sorunları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Seçer, Z., Gulay Ogelman, H., Onder, A. & Berengi, S. (2012). Analysing mothers' self-efficacy perception towards parenting in relation to peer relationships of 5-6 year old preschool children. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(3), 2001-8. 15 Aralık 2021 tarihinde <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1000906.pdf> adresinden erişildi.
- Seçer, Z., Gülay Ogelman, H. & Önder, A. (2013). The analysis of the relationship between fathers' parenting self-efficacy and the peer relations of preschool children. *Early Child Dev Care*, 183(1), 63-74. doi:10.1080/03004430.2011.653809
- Studts, C.R., Pilar, M.R., Jacobs, J.A. & Fitzgerald, B.K. (2019). Fatigue and physical activity: Potential modifiable contributors to parenting sense of competence. *J Child Fam Stud.*, 28(10), 2901-9. doi: 10.1007/s10826-019-01470-0
- Şahin, F. (1994). *Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin benlik saygıları üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Şahin, G. (2020). *Okul öncesi dönemde ebeveyn stresi ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi: KKTC’de Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke.
- Taner Derman, M. & Başal, H.A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-44. 5 Ocak 2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amauefd/issue/1728/21177> adresinden erişildi.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021). *2020 yılı faaliyet raporu*. 15 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/media/73627/2020-faaliyet-raporu.pdf> adresinden erişildi.
- Taş B. (2006). AB uyum sürecinde Türkiye için yeni bir bölge kavramı: İstatistikî bölge birimleri sınıflandırması (İBBS). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 185-97. 15 Nisan 2021 tarihinde <https://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/3611> adresinden erişildi.
- Telef, B.B. (2013). Psikolojik iyi oluş ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 374-84. 15 Şubat 2021 tarihinde <https://toad.halileksi.net/wp-content/uploads/2022/07/psikolojik-iyi-olus-olcegi-toad.pdf> adresinden erişildi.
- Uzun, B. (2019). *Engelli çocukların annelerinde fiziksel aktivite düzeyi, bakım veren yükü, ebeveyn öz yeterliliği ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Vimpani, G., Patton, G. & Hayes, A. (2002). The relevance of child and adolescent development for outcomes in education, health and life success. A. Sanson (Der.), *Children’s health and development: new research directions for Australia*. Melbourne: Australian Institute of Family Studies.
- Weaver, C.M., Shaw, D.S., Dishion, T.J. & Wilson, M.N. (2008). Parenting self-efficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: The mediating role of maternal depression. *Infant Behavior and Development*, 31(4), 594-605. doi: 10.1016/j.infbeh.2008.07.006
- Yalçın, A. (2011). *Çocuk koruma kanunu kapsamında korunmaya muhtaç çocukların gelecek kaygılarının incelenmesi: Afyonkarahisar Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuk psikolojisi* (14. bs.). İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2007). *Çocuk psikolojisi* (30. bs.). İstanbul: Remzi.

Yoldaş, C. (2020). *Okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri ve ebeveynlerinin yaşam pozisyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür.

Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür.